

IUS ECCLESIAE ET VERITAS

TRIBUNÁL

Informácie a články z kánonického a konfesného práva
<http://web.stonline.sk/tribunal>

1/2004
III. ročník

OBSAH ČÍSLA

ÚVODNÍK

**NOVÝ ROZMER
FILOZOFIE PRÁVA** 1
prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

DOKUMENTY

**PRÍHOVOR ČLENOM
APOŠTOLSKÉHO SÚDU
ROTA ROMANA** 2
Ján Pavol II.

NÁUČNÉ ČLÁNKY

**MANŽELSTVO
POŽÍVA PRIAZEŇ PRÁVA** 4
prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

**SPOVEDNÉ TAJOMSTVO
A SPOVEDNÁ TAJNOSŤ** 9
ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

**FORMÁLNE ODPADNUTIE
OD KATÓLICKEJ CIRKVI** 11
ICDr. Stanislav Zvolenský, PhD.

DIECÉZNA SYNODA 13
ICDr. Juraj Kamas, PhD.

KŇAZSKÁ SVÄTOSŤ 19
prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

INFORMÁCIE

**Nový
Inštitút kánonického práva
v Benátkach** 22

Recenzia

*Nový sekretár
Najvyššieho tribunálu
Apoštolskej signatúry*

*Sympóziu kánonického práva
v Spišskej Kapitule*

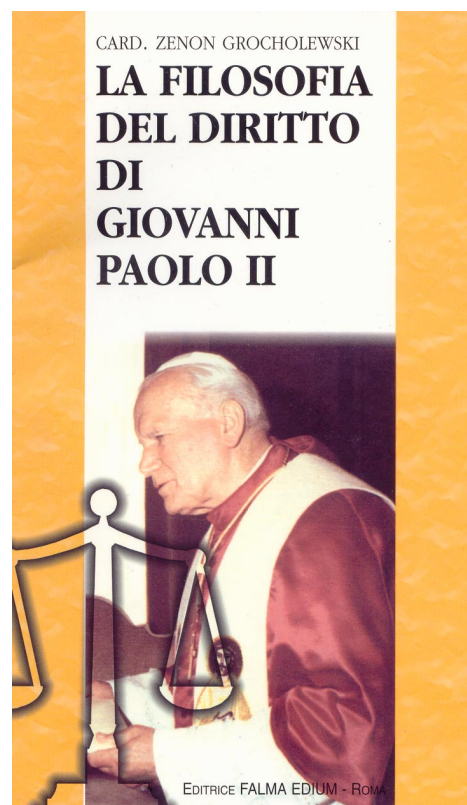
*Medzinárodný kongres
kánonického práva
v Bejrúte*

*Právnické kolokvium
v Košiciach*

NOVÝ ROZMER FILOZOFIE PRÁVA

Cirkev nástojčivo volá po dialógu so svetom. Svätý Otec Ján Pavol II. v encyklike *Fides et ratio* volá po opätovnej jednote poznania z viery a z rozumu v prospech dobra človeka a ľudstva, keď povedal: „Nech sa nezdá nevhodnou moja rozhodná a dôrazná výzva, aby viera a filozofia nadobudli znovu hlbokú jednotu...“ (*Fides et ratio*, 48). Nie menej dôrazne to pripomína aj súčasný prefekt Kongregácie pre katolícku výchovu kardinál Zenon Grocholewski, ktorý využíva priam každú príležitosť, aby vyzýval k tomuto dialógu. Tento jeho zásadný postoj vyjadruje aj jeho článok publikovaný pod názvom *Univerzita a Cirkev* 8. 9. 2001 v *l'Osservatore romano* pri príležitosti prvého výročia jubilea univerzít, kde napísal: „Oprieť sa a vychádzať z jubilea znamená predovšetkým definitívne odmietnuť konflikt medzi vierou a rozumom ako zdanlivý a intelektuálne ničím nepodložený... Viera a rozum môžu, ba musia kráčať spolu, aby človek mohol rásť v pravde a dejinách... Tento nový scenár klope aj na dvere cirkevných spoločenstiev...“ (Z. Grocholewski, *Univerzita a Cirkev na začiatku tretieho milénia*, Ružomberok - Spišské Podhradie, s. 60). To isté, hoci inými slovami, vyjadril kardinál Grocholewski rok predtým 23. 3. 2000 na Teologickej fakulte v Splite v Chorvátsku, keď povedal: „Teologickej fakulte prináleží osobitná úloha: viesť dialóg s inými vedeckými fakultami a odbormi tak, aby sa aj oni zahľadeli do Krista, ktorý dá zmysel ich životu a práci“ (*Univerzita a Cirkev...*, s. 140).

V rámci tohto dialógu má svoje pevné miesto kánonická veda ako jedna zo základných teologických disciplín (porov. kán. 253, § 2 CIC). Ak bezprostredne po Druhom vatikánskom koncile došlo k úpadku kánonickej vedy, v súčasnosti táto teologická disciplína prežíva novú renesanciu. V roku 2002 došlo k reforme štúdiá na fakultách kánonického práva dekrétom Kongregácie pre katolícku výchovu, vznikli nové vedecké a pedagogické centrá kánonickej vedy (napr. v Budapešti, v Benátkach a inde).

Považujem túto jasnú tendenciu za veľkú výhodu: Cirkev nielenže vie čo chce (*salus animarum*), ale s istotou načrtáva aj spôsob, ako to chce robiť: dialógom s týmto svetom, s touto sekularistickou spoločnosťou postavenou na moci peňazí a egoizmu a poznačenou extravagantným správaním sa človeka. Už z toho vidieť, že dialóg nebude a ani nemôže byť ľahký a jednoduchý. Ale je potrebný, žiaduci, lebo ide o dobro človeka i spoločnosti, ide o spásu. Tento dialóg však potrebuje ľudí veľkej viery, ale zároveň ľudí vysokej erudície, ľudí dobra a komunikácie, ľudí pravdy spôsobilých obhajovať ju primeranou argumentáciou, ľudí, ktorí stoja pevne na pôde Cirkvi, ale zároveň poznajú problémy sveta a dokážu o nich hovoriť bez problémov, inšpirujú sa Božím slovom a náukou Cirkvi.

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

JÁN PAVOL II

PRÍHOVOR ČLENOM APOŠTOLSKÉHO SÚDU ROTA ROMANA

Milovaní členovia Tribunálu Rota Romana!

1. Mám radosť z tohto stretnutia s vami na začiatku súdneho roku. Poskytuje mi príležitosť zdôrazniť dôležitosť vašej služby a nevyhnutnosť vašej súdnej činnosti pre Cirkev.

Z úprimného srdca pozdravujem kolégium sudcov, počnúc dekanom tohto kolégia, Mons. Rafaellom Funghinim, ktorému ďakujem za slová, ktorými vyjadril zmysel a hodnotu vašej práce. Pozdravujem aj úradníkov, advokátov a ďalších spolupracovníkov tohto Apoštolského súdu, ako aj študentov Rotálneho štúdia a všetkých tu prítomných.

2. Za posledné roky som sa počas týchto našich stretnutí zaoberal viacerými základnými aspektami manželstva: jeho prirodzenou povahou, nerozlučiteľnosťou, sviatostnou hodnosťou. Na Apoštolský súd Rota Romana prichádzajú prípady rôzneho druhu v súlade s predpismi *Kódexu kánonického práva* (porov. kánony 1443-1444) a apoštolskou konštitúciou *Pastor bonus* (porov. články 126-130). Ale je to práve manželstvo, ku ktorému Apoštolský súd musí obracať svoju pozornosť. Práve preto, žejajúc si dať odpoveď na starosti vyjadrené Mons. dekanom Apoštolského súdu, chcem opäť venovať pozornosť manžel-ským prípadom, ktoré musíte riešiť.

Osobitnú pozornosť chcem venovať právnicko-pastoračnému aspektu, ktorý z nich vyplýva. Mám na mysli *favor iuris*, princíp, podľa ktorého manželstvo má priazeň práva a s ním spojený právny inštitút prezumpcie platnosti manželstva v prípade pochybnosti o jeho validite, čo je stanovené v kán. 1060 Latinského kódexu a kán. 779 Kódexu kánonov východných cirkví.

Proti tomuto princípu počuť aj kritické hlasy. Pre niektorých tento princíp je zviazaný so sociálnou a kultúrnou situáciou minulosti, keď u snúbencov žiadosti o sobáš kánonickou formou predchádzalo normálne správne chápanie a prijímanie povahy manželstva. Ale v súčasnosti, keď sa, bohužiaľ, inštitúcia manželstva nachádza v hlbokkej kríze v mnohých oblastiach sveta, sa niektorým zdá, že dokonca samá platnosť manželského súhlasu sa musí pokladať za kompromitujúcu pre príčiny rôznych typov neschopnosti snúbencov alebo pre vylúčenie podstatných dober manželstva. Na základe spomenutých situácií sa autori dožadujú, či by nebolo správnejšie predpokladať neplatnosť uzavretého manželstva namiesto predpokladania jeho platnosti. V tomto kontexte *priazeň manželstva* (lat. *favor*

matrimonii) by mal ponechať svoje miesto *priazni osoby* (lat. *favor personae*) alebo *priazni pravdy subjektu* (lat. *favor veritatis subiecti*), alebo *priazni slobody* (lat. *favor libertatis*).

3. Pre správne vyhodnotenie nových tendencií je vhodné predovšetkým sa sústrediť na základ a na vymedzenie spomínanej priazne. V skutočnosti ide o princíp, ktorý vysoko presahuje prezumpciu platnosti manželstva, pretože má vplyv na všetky kánonické normy týkajúce sa manželstva, podstatné i procesné normy. Napomáhanie manželstvu naozaj musí byť záujmom činnosti celej Cirkvi, pastierov i veriacich, ba i civilnej spoločnosti, jedným slovom všetkých ľudí dobrej vôle. Základom tohto postoja nie je uprednostnením tej alebo inej mienky, ale hodnotou objektívneho dobra, ktoré stelesňuje každé manželstvo a každá rodina. Ba vlastne vtedy, keď je personálne i sociálne ohrozené uznávanie tohto základného dobra, sa omnoho hlbšie ukazuje jeho význam pre osoby i spoločenstvá.

Vo svetle toho, čo tu bolo povedané, sa ukazuje jasne, že povinnosť chrániť manželstvo prináleží osobitným spôsobom posvätným pastierom, avšak je to aj povinnosťou všetkých veriacich, ba všetkých ľudí a civilných autorít podľa kompetencie, ktorú majú.

4. Princíp *favor iuris*, ktorému sa manželstvo teší, implicitne zahŕňa aj prezumpciu jeho platnosti dovtedy, kým sa nedokáže opak (porov. kán. 1060 CIC a kán. 779 CCEO). Aby bolo možno pochopiť význam tejto prezumpcie, je vhodné na prvom mieste spomenúť, že to nie je výnimka vzhľadom na opak. Naozaj nie. Ide tu o prezumpciu aplikovanú na manželstvo, ktorá je základným princípom každého právneho poriadku, ktorý znie: ľudské činy samy v sebe dovolené a týkajú sa právnych vzťahov, považujú sa za platné, pokiaľ sa nedokáže ich neplatnosť (porov. kán. 124, § 2 CIC a kán. 931, § 2 CCEO).

Táto prezumpcia nech sa nechápe ako ochrana zdanlivých skutočností alebo toho, čo tu doteraz platilo (lat. *status quo*), lebo sa umožňuje, v rámci rozumného vymedzenia, aj vznesenie námietky a napadnutia platnosti manželstva. Avšak to, čo sa zdá, že bolo navonok vykonané ako správne si zaslúži, aby bolo od samého počiatku považované aj za platné a, konzekventne, aby požívalo právnu ochranu, lebo práve vzťah k vonkajšiemu skutku je jediným východiskovým bodom, ktorým právny poriadok realisticky disponuje a ktorým aj garantuje právnu ochranu. Hypo-

teticky predpokladať opačný stav, to jest povinnosť podať pozitívny dôkaz platnosti právneho skutku, by znamenalo vystaviť osoby požiadavkám, ktoré by boli priam nerealizovateľné. Totiž dôkaz by mal zahŕňať aj viaceré predpoklady i prvky úkonu, ktoré často majú široký časový i priestorový rozsah a týkajú sa mnohých osôb, i predtým vykonaných skutkov, ktoré sú s dôkazom akosi späté.

5. Čo povedať na tvrdenia, podľa ktorých rozpad manželského života vytvára v istom zmysle predpoklad neplatnosti manželstva? Žiaľ, sila toho mylného chápania je niekedy tak veľká, že sa mení na zo-všeobecnený predsudok. To má za následok, že sa hľadajú tituly nulity ako formálne ospravedlnenie pre rozsudok, ktorý sa v skutočnosti opiera o holý fakt neúspešného manželstva. Tento nesprávny formalizmus tých, ktorí sa usilujú narušiť tradičný *favor matrimonii*, môže dospieť až k zabudnutiu, že podľa ľudskej skúsenosti narušenej hriechom, môže sa manželstvo rozpadnúť aj nesprávnym užívaním slobody samotných manželov.

Zdôvodnenie manželskej nulity by sa malo skôr zamerať s väčšou serióznosťou na moment sobáša, na nevyhnutné prvky pre sobáš a zvlášť na tie, ktoré sa týkajú manželského súhlasu a na skutočnú disponovanosť stránok. Farári a tí, ktorí im pomáhajú v oblasti predmanželskej prípravy, majú vážnu povinnosť, aby neupadli do čiste byrokratického prístupu pri príprave snúbencov na manželstvo, o ktorom hovorí kán. 1067. Ich pastoračnú činnosť musí viesť vedomie, že snúbenci možno práve v tomto momente predmanželskej prípravy objavia prirodzené a nadprirodzené dobro manželstva a následne sa usilovať ich aj dosiahnuť.

6. Ba prezumpcia manželstva ide ešte nad tento rámeček. Často skutočným problémom nie je prezumpcia ako taká, ako skôr komplexné chápanie samého manželstva a následne procesu, ktorý má slúžiť na zistenie platnosti jeho slávenia. Je nemysliteľné, aby tento proces išiel nad rámeček zisťovania pravdy. Tento vzťah k pravde je tým, čo spája všetkých aktérov procesu aj napriek tomu, že majú v procese rozdielne úlohy. A tu možno pozorovať určitú skepsu, niekde viac a niekde menej badateľnú, týkajúcu sa nespôsobilosti poznať pravdu o platnosti manželstva. Práve tu sa žiada obnoviť dôveru v ľudský rozum čo sa týka podstatných prvkov manželstva, ako aj čo sa týka osobitných okolností každého manželského zväzku.

Tendencia účelovo rozširovať rozmery titulov neplatnosti, nerešpektujúc hranice objektívnej pravdy, narúša štruktúru celého procesu. Dôkazová fáza procesu v takomto chápaní stráca svoj charakter dôslednosti, lebo výsledok je už vopred určený. Hľadanie pravdy, k čomu je sudca zaviazaný vážne *ex officio* (kán. 1452 CIC a 1110 CCEO), k čomu si do-

konca má poslužiť aj prácou obhajcu zväzku i advokáta, sa nahrádza formalizmom bez života. Až napokon rozsudok, namiesto serióznych a kritických nazbieraných dôkazov, obsahuje tendenčné konštrukcie smerujúce k vopred určenej konklúzii a ťažko narúša alebo dokonca stráca jej smerovanie k objektívnej pravde. Kľúčové pojmy ako morálna istota a slobodné hodnotenie dôkazov strácajú svoj zmysel, ak nie sú v nevyhnutnom vzťahu k objektívnej pravde (porov. kán. 1608 CIC a 1291 CCEO), ak sa súd zrieka hľadania tejto pravdy alebo ak jej nájdenie považuje za nedosiahnuteľné.

7. Poďme ešte ďalej. Problém sa týka aj manželstva vsadeného do celkovej vízie skutočnosti. Podstatný rozmer spravodlivosti manželstva, na ktorom

stojí jeho právna dimenzia, sa nahrádza empirickými zornými uhlami pohľadu z oblasti sociológie, psychológie, atď. do takej miery, že sa tu môže hovoriť o určitom druhu právneho pozitivizmu. Bez toho, aby sa uberalo na význame sociologickým, psychologickým a psychiatrickým poznatkom, nespíme sa zabudnúť, že autentický právny pohľad na manželstvo si vyžaduje metafyzický pohľad na ľudskú osobu a na manželský vzťah. Bez tohto ontologického základného pohľadu sa z manžel-

skej inštitúcie stane bezduchá vonkajšia štruktúra vytvorená pozitívnym právom a zákonmi a púhym ovocím situácie súčasnej spoločnosti, obmedzujúcu ľudskú osobu v jej slobodnej a pravdivej seberealizácii.

Je potrebné znova objaviť pravdu, dobro a krásu manželstva, že je dielom samého Boha, ktorý ho postavil na ľudskej prirodzenosti a na slobodnom rozhodnutí manželov ako osobnú a nerozlučiteľnú realitu, ako zväzok spravodlivosti a lásky, spätý od počiatku s plánom spásy a v plnosti časov povýšený na sviatosť. Toto je tá skutočnosť, ktorej Cirkev i svet majú napomáhať. To je skutočná priazeň manželstvu (lat. *favor matrimonii*)!

Napokon si želim opätovne oceniť vašu chuťosť a zodpovednú prácu pri vysluhovaní spravodlivosti. Zvolávam na každého z vás, drahí sudcovia, úradníci a advokáti Apoštolského súdu Rota Romana každodennú Božiu pomoc a všetkým ochotne udeľujem svoje požehnanie.

Z talianskeho originálu preložil:
prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Lektoroval:
ThDr. Alojz Frankovský, PhD.

**Farári a tí,
ktorí im pomáhajú v oblasti
predmanželskej prípravy,
majú vážnu povinnosť,
aby neupadli do čiste
byrokratického prístupu
pri príprave snúbencov
na manželstvo.**

MANŽELSTVO POŽÍVA PRIAZEŇ PRÁVA

Komentár k príhovoru Svätého Otca Jána Pavla II. Apoštolskému súdu Rota Romana 29. januára 2004

ÚVOD

Svätý Otec Ján Pavol II. 29. januára 2004 prijal členov Apoštolského tribunálu Rota Romana na tradičnom stretnutí, ktoré sa koná obvykle na začiatku kalendárneho roka. Každý rok sa pápež venuje niekto-orej téme, ktorá sa dotýka práce tohto Apoštolského súdu.

Tohto roku zdôraznil niektoré aspekty právnického princípu *favor iuris* pri jeho aplikácii v súdnickej praxi pri kauzách manželskej nulity, ale poukázal aj na základné aspekty tohto princípu v pastoračnej oblasti.¹

Každoročné príhovory rímskeho veľkňaza Apoštolskému súdu Rota Romana sú predmetom našej pozornosti z viacerých dôvodov. Predovšetkým sú prejavom autentického magistéria rímskeho veľkňaza.² Toto magistérium sa dotýka dôležitej matérie, ktorá je predmetom živého pastoračného záujmu Cirkvi, t. j. platnosti i sviatostnej hodnoty manželstva.³ Napokon tieto príhovory sú „kormidlom“, ktorým nástupca sv. Petra apoštola riadi špeciálnu oblasť vykonávania moci riadenia v Cirkvi,⁴ ktorou je vykonávanie cirkevnej justície zaoberajúcou sa v prevažnej miere manželskými kauzami.

Už len tieto tri spomenuté dôvody, hoci by sme mohli uviesť aj ďalšie, postačujú k tomu, aby objasnili dôvody, pre ktoré musíme venovať pozornosť aj tohtoročnému príhovoru Jána Pavla II. členom Apoštolského súdu Rota Romana.

1. Príhovor Jána Pavla II. pozri na tejto internetovej stránke: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_II/speeches/2004/january/documents.
2. „Aj keď nie súhlas viery, predsa však nábožnú poslušnosť rozumu a vôle treba prejavíť v náuke, ktorú buď najvyšší veľkňaz alebo kolégium biskupov hlása o viere alebo mravoch, keď vykonávajú hodnoverné magistérium, hoci túto náuku nezamýšľajú vyhlásiť definitívnym úkonom; veriaci sa majú starostlivo vyhýbať tomu, čo sa s ňou nezhoduje“ - *Kódex kánonického práva, latinsko-slovenské vydanie*, Bratislava 1997, s. 289, kán. 752.
3. „Cirkev si uvedomuje, že manželstvo a rodina tvoria jedno z najcennejších bohatstiev ľudstva. Preto ponúka svoju pomoc a chce, aby jej hlas počuli tí, ktorí už poznajú hodnotu manželstva a rodiny, a usilujú sa žiť v tomto duchu, ale aj tí, čo sú neistí a túžobne hľadajú pravdu, a napokon tí, ktorým sa nespravodlivo bráni, aby slobodne uskutočňovali svoje rodinné plány. Prvých z nich chce Cirkev podporovať, druhých osvecovať, tretím pomáhať, a pritom ponúka svoje služby každému človeku, ktorý sa zamýšľa a uvažuje o úlohe manželstva a rodiny. Cirkev sa predovšetkým obracia na mladých, ktorí chcú vstúpiť do manželstva a založiť si rodinu, aby im otvorila nové obzory a aby im pomohla odkryť krásu a veľkosť ich povolania k láske a k službe životu“ - JÁN PAVOL II., Exhortácia *Familiaris consortio* (22. 11. 1981), Trnava 1993, s. 7-8, bod 1.
4. Rímsky veľkňaz ako najvyšší sudca Katolíckej cirkvi sa nemôže zriecť svojho práva i povinnosti usmerňovať tých, ktorí vykonávajú v Cirkvi *potestas regendi* v oblasti cirkevnej justície. Vykonáva tým poverenie, ktoré prijal Peter od Ježiša Krista: „A ty, keď sa raz obrátiš, utvrdzuj svojich bratov...“

1. MANŽELSTVO POŽÍVA PRIAZEŇ PRÁVA

Kán. 1060 Kódexu kánonického práva, ako aj kán. 779 Kódexu kánonov východných cirkví, stanovuje v kánonickom manželskom práve princíp: *manželstvo požíva výhodu práva* (lat. *matrimonium gaudet favore iuris*). Hľa, celý text obidvoch spomínaných kánonov. Kán. 1060 KKP: „*Manželstvo má priazeň práva; preto v pochybnosti treba trvať na platnosti manželstva, kým sa nedokáže opak.*“⁵ Rovnaký text má aj kán. 779 KKVC.⁶ Princíp *manželstvo má priazeň práva* (lat. *matrimonium gaudet favore iuris*) a tvorí prvú časť znenia spomínaných cirkevných zákonov.

1.1. Rozmer tohto princípu

Ide o princíp, ktorý preniká svojím duchom celú manželskú legislatívu, jak meritórnú, tak procesnú, avšak nielen legislatívu kánonickú, ale každý manželský právny poriadok, nevynímajúc ani štátny a medzinárodný. Svätý Otec Ján Pavol II. to vo svojom príhovore Rímskej Rote tohto roku jasne deklaroval keď povedal, že „tento princíp... vplýva na všetky kánonické normy, tak podstatné, ako aj procesné, ktoré sa týkajú manželstva“.⁷ Ba šiel ešte ďalej keď povedal, že „podporou manželstva má byť inšpirovaná celá činnosť Cirkvi, duchovných pastierov a veriacich, civilnej spoločnosti, jedným slovom všetkých ľudí dobrej vôle“ a dodal, že „základom tohto postoja nie je stanovisko postavené na výbere tej alebo onej mienky, ale na ocenení objektívnej hodnoty, ktorú reprezentuje každé manželstvo a každá rodina.“⁸

1.2. Jeho právna sila

Sú autori, ktorí ho nazývajú *základným princípom*.⁹ Iní ho dokonca považujú za *princíp postavený na prirodzenom práve*, ktorý zákonodarca kodifikoval

5. *Kódex kánonického práva, latinsko-slovenské vydanie*, Bratislava 1997, s. 397. Pôvodný latinský text znie takto: „*Matrimonium gaudet favore iuris; quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur*“ - *Codex Iuris Canonici, testo ufficiale e versione italiana*, Roma 1984, s. 634, can. 1060.
6. Porov. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, v: *Enchiridion vaticanium 12*, Bologna 1992, s. 502, can. 779.
7. „In realtà, si tratta di un principio... che informa tutte le norme canoniche, sia sostanziali che processuali, concernenti il matrimonio“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 3.
8. „In sostegno al matrimonio, infatti, deve ispirare l'intera attività della Chiesa, dei Pastori e fedeli, della società civile, in una parola di tutte le persone di buona volontà. Fondamento di tale atteggiamento non é una scielta piú o meno opinabile, bensí l'apprezzamento del bene oggettivo rappresentato da ogni unione coniugale e da ogni famiglia“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 3.
9. Napríklad Joseph Prader píše, že tento princíp je „základným princípom (it. *principio basilare*) manželskej kánonickej disciplíny“ - J. PRADER, *Il matrimonio in Oriente e Occidente*, Roma 1992, s. 49; J. Serrano Ruiz: tento princíp je „jedným zo základných princípov (it. *uno dei principi fonda-*

val.¹⁰ A zase iní autori sa vyhýbajú niektorej z vyššie uvedených definícií a považujú ho za *princíp s dlhou kánonickou tradíciou*.¹¹ Napokon naozaj ide o princíp, ktorý sa dostal do kánonickej legislatívy vo vrcholnom stredoveku a pre celú Cirkev bol promulgovaný bulou¹² *Rex pacificus* Gregora IX. v roku 1234.¹³ Povaha tohto princípu sa nám javí ako veľmi dôležitá, lebo stanovuje možnosť alebo nemožnosť jeho zmeny, o ktorú sa usilujú niektorí autori a proti ktorým reagoval Ján Pavol II. svojim príhovorom Apoštolskému súdu Rota Romana. Nikto nemôže poprieť, že príhovory Svätého Otca majú charakter autentického Magistéria Cirkvi.¹⁴ Ján Pavol II. sa vo svojom príhovore nevyjadril explicitne, o aký princíp ide. Povedal však, že sa žiada poukázať na základ tohto princípu a potom povedal, že ide o princíp, ktorý je viac, než iba prezumpcia platnosti manželstva, že má základ a zakotvenie v dobre manželstva a rodiny, čo je zase základným dobrom osôb i spoločnosti.¹⁵ Tým predsa implicitne naznačil, že prinajmenšom ide o

mentali) manželskej kánonickej disciplíny“ - J. SERRANO RUIZ, *L'ispirazione conciliare nie principi generali del matrimonio canonico*, v: AA.VV., *Il Codice del Vaticano II: Matrimonio canonico fra tradizione e rinnovamento*, Bologna 1985, s. 74.

10. Prof. J. Castano uvádza, že „formulácia prvej časti kánona nie je nijakou sortou inštitútu prezumpcie, ako to hlásajú niektorí autori... formulácia *matrimonium gaudet favore iuris* je princípom pochádzajúcim z prirodzeného práva, ktorý bol zaradený do kódexu“ - J. CASTANO, *Il sacramento del matrimonio*, 1. zv., Roma 1990, s. 136. Rovnaký názor zastáva ďalší španielsky cirkevný právnik a sudca Apoštolského súdu Rota Romana José Serrano, keď píše: „Skôr ako zdôraznime sociálny význam tohto princípu, čo veľmi a odôvodnene toľko prizvukuje, treba poznamenať, že ide o princíp, ktorý má svoj pôvod v Božom zákone a teda nutne má väčšiu silu ako každý pozitívny ľudský zákon a konzekventne aj ako každý rozsudok súdu“ - J. SERRANO RUIZ, *L'ispirazione conciliare nie principi generali del matrimonio canonico*, v: AA.VV., *Il Codice del Vaticano II: Matrimonio canonico fra tradizione e rinnovamento*, Bologna 1985, s. 74.
11. Napríklad Luigi Chiappetta uvádza: „È un principio di lunga tradizione canonica...“ - L. CHIAPPETTA, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordataria: manuale giuridico pastorale*, Roma 1990, s. 52.
12. K významu pojmu pápežská bula pozri štúdiu P. RABIKAUŠKAS, *De significazione verborum „Bulla“ et „Breve“*, v: *Periodica de re morali canonica liturgica edita a professoribus Pontificiae Universitatis Gregoriana* 55 (1966), 85-94.
13. Známy je výrok Inocenta III. z Liber extra Gregora IX. (promulg. roku 1234): „Tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime contra statuta Domini separare“ - pozri v: L. CHIAPPETTA, *Il matrimonio...*, s. 52, poznámka č. 64. Autor ho prevzal z *Liber Extra*, X., 2.20.47.
14. „Aj keď nie súhlas vieri, predsa však nábožnú poslušnosť rozumu a vôle treba prejavíť v náuke, ktorú buď najvyšší veľkňaz alebo kolégium biskupov hlása o viere alebo mravoch, keď vykonávajú hodnoverné Magistérium, hoci túto náuku nezamýšľajú vyhlásiť definitívnym úkonom; veriaci sa majú starostlivo vyhýbať tomu, čo sa s ňou nezhoduje“ - kán. 752 Kódexu kánonického práva.
15. „... è opportuno anzitutto individuare il fondamento e i limiti del favor in questione. In realtà, si tratta di un principio che trascende di gran lunga la presunzione di validità... Il sostegno al matrimonio, infatti, deve ispirare l'intera attività della Chiesa, dei Pastori e fedeli, della società civile, in

princíp, ktorý má svoje korene v prirodzenom práve, lebo sa opiera o prirodzené hodnoty manželstva a rodiny. Tento poznatok má zásadný význam nielen pre cirkevných sudcov, nielen pre veriacich, ale pre všetkých ľudí vôbec.

1.3. Aplikácia princípu v cirkevnom súdnictve

Nemožno prehliadnuť, že Ján Pavol II. hovoril o princípe *matrimonium gaudet favore iuris* členom Apoštolského súdu Rota Romana. Z tohto hľadiska sa nám zdá dôležité poukázať na skutočnosť, že ide o princíp, ktorý Svätý Otec kládol na srdce práve sudcom spomínaného apoštolského súdu a skrze nich všetkým cirkevným sudcom. To znamená, že týmto princípom sa má riadiť každý cirkevný sudca pri vynášaní rozsudkov, v ktorých sudcovia odpovedajú na otázku: *bola dokázaná platnosť manželstva v tomto prípade* (lat. *An constet nullitate matrimonii in casu?*). Tu Svätý Otec jasne hovorí, že princíp *matrimonium gaudet favore iuris* implicitne zahŕňa aj právny inštitút prezumpcie v manželskom procesnom práve. To znamená, a tu prechádzame do druhej časti kán. 1060, že každé manželstvo sa musí považovať za platné, pokiaľ nie je dokázaný opak.¹⁶ Svätý Otec učí, že manželstvo raz uzavreté manželstvo sa musí považovať za platné a dokazuje sa jeho neplatnosť a nie naopak, aby sa považovalo za neplatné a dokazovala sa jeho platnosť!¹⁷ Ba toto považuje za základný princíp nielen kánonického, ale každého právneho poriadku.¹⁸

Ak by sa niekomu zdalo, že hovoríme o veciach, ktoré sú samozrejme a pre každého sudcu nepredstaviteľné žeby mohlo to byť aj inak, chceme poukázať na nebezpečenstvá a riziká, ktoré sa vkrádajú do výkonu súdnej moci akosi podvedome. Pracovníci cirkevnej justície zaoberajúci sa takmer každodenne problémami stroskotaných manželských zväzkov, k čomu v patričnej miere prispieva súčasná sekularizovaná kultúra, zvrátenosť v medziludských vzťahoch, komerčný systém spoločnosti založený na pôžitkoch, sú v neustálom nebezpečí, že budú strácať dôveru v súčasného človeka a v jeho spôsobilosť uzav-

una parola di tutte le persone di buona volontà. Fondamento di tale atteggiamento non è una scielta piú o meno opinabile, bensì l'apprezzamento del bene oggettivo rappresentato da ogni unione coniugale e da ogni famiglia“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 3.

16. „Il favor iuris di cui gode il matrimonio implica la presunzione della sua validità, fino a che non sia provato il contrario“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 4.
17. „Per cogliere il significato di questa presunzione, conviene in primo luogo ricordare che essa non rappresenta un'eccezione rispetto ad una regola generale in senso opposto. Al contrario, si tratta dell'applicazione al matrimonio di una presunzione che costituisce un principio fondamentale di ogni ordinamento giuridico: gli atti umani di per sé leciti e che incidono sui rapporti giuridici si presumono validi, pur essendo ovviamente ammessa la prova della loro invalidità (cf. Can. 124, § 2 CIC e can. 931, § 2 CCEO)“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 4.
18. Pozri poznámku vyššie: hoci sa tu opiera o zákony kánonického práva, dôležitá je formulácia textu, ktorá hovorí, že ide o základný princíp každého právneho poriadku.

rieť vôbec platné manželstvo.¹⁹ Svätý Otec vo svojom prihovore otvorene hovorí o skepse, ktorá existuje, či už v otvorenej alebo skrytej forme ohľadom schopnosti súčasného človeka uzavrieť platné manželstvo a vyzýva v rámci procesného konania k obnoveniu dôvery v ľudský rozum spoznať pravdu prostredníctvom na tento účel stanovenej procesnej procedúry. Túto dôveru nech sa usilujú nadobudnúť všetci, ktorí sú aktérmi manželského procesu, teda nielen stránky, ale aj sudcovia, obhajcovia zväzku, advokáti, zástupcovia v spore a iní, ktorí sa na procese aktívne podieľajú.²⁰ V opačnom prípade to môže mať vážne následky na vykonávanie cirkevnej manželskej justície, na čo Ján Pavol II. primeraným spôsobom poukazuje v šiestom bode svojho príhovoru, keď uvádza:

„Tendencia účelovo rozširovať rozmery neplatnosti, nerešpektujúc hranice objektívnej pravdy, naruša štruktúru celého procesu. Dôkazová fáza procesu v takomto chápaní stráca svoj charakter dôslednosti, lebo výsledok je už vopred určený. Hľadanie pravdy, k čomu je sudca zaviazaný ťažko *ex officio* (kán. 1452 CIC a 1110 CCEO), k čomu si dokonca má poslúžiť aj prácou obhajcu zväzku i advokáta, sa nahrádza formalizmom bez života. Až napokon rozsudok, namiesto seriózných a kritických nazbieraných dôkazov, obsahuje tendenčné konštrukcie smerujúce k vopred určenej konklúzii a ťažko sa naruša, alebo dokonca stráca jej smerovanie k skutočnej pravde. Kľúčové pojmy, ako morálna istota a slobodné hodnotenie dôkazov, strácajú svoj zmysel, ak nie sú v nevyhnutnom vzťahu k objektívnej pravde (porov. kán. 1608 CIC a kán. 1291 CCEO), ak sa súd zrieka hľadania tejto pravdy alebo ak jej nájdenie považuje za nedosiahnuteľné.“²¹

19. Stáva sa krutou skutočnosťou, že čoraz viac manželstiev sa rozvádza, iní žijú vo veľkých manželských ťažkostiach, ďalší z pracovných alebo i sebeckých dôvodov žijú ďaleko od svojej rodiny alebo ďaleko cestujú za prácou. Ale aj tí, ktorí žijú v manželských zväzkoch, sa nezriedka dopúšťajú manželskej nevery, a to dokonca so súhlasom svojho manžela (manželky), poriadajú sa tzv. manželské radovánky za účelom vzájomnej sexuálnej výmeny manželských partnerov, či praktizovanie hromadného sexu. Objavujú sa prípady faktickej neformálnej polygamie alebo polyandrie. Mladí ľudia často odmietajú vstúpiť do manželstva alebo slávnosť uzatvárania manželstva, dokonca aj civilného, nepovažujú za nič a deklarujú, že im stačí iba láska aj bez papiera. Ďalší majú strach pred uzavretím manželstva, vidiac, ako sa rúcajú manželské zväzky v ich okolí. Čoraz viac katolíkov sa stretáva s osobami rozvedenými a dostávajú sa pred Cirkvou do ťažkej a niekedy až neriešiteľnej situácie, ktorá tvrdo dolieha na ich svedomie.

20. „Al riguardo, è stato insinuato uno scetticismo più o meno aperto sulla capacità umana di conoscere la verità sulla validità di un matrimonio. Anche in questo campo occorre una rinnovata fiducia nella ragione umana, sia in quanto riguarda gli aspetti essenziali del matrimonio, che per quel che concerne le circostanze particolari di ogni unione“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 6.

21. JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 6. Nemožno pochybovať, že tieto slová Jána Pavla II. sú ostrou kritikou práce niektorých cirkevných súdov. Nie sú však len kritikou, ale dovoľm si tvrdiť, že sú predovšetkým výstrahou sudcov, aby pod tlakom množstva manželských káuz i morálneho marazmu v oblasti súčasných manželských problémov, neupadli do vyššie spomínanej skepsy ohľadom spôsobilosti súčasného človeka uzavrieť platné

Napokon Ján Pavol II. otvorene odmieta nekritické kopírovanie znaleckých posudkov z oblasti sociológie, psychológie a psychiatrie v rozsudkoch cirkevných súdov. Tento nekritický postoj považuje dokonca za určitú sortu právneho pozitivizmu. Zdôrazňuje, že „bez toho, aby sa uberalo na význame sociologickým, psychologickým a psychiatrickým poznatkom, nesmie sa zabudnúť, že autentický právny pohľad na manželstvo si vyžadujú metafyzický pohľad na ľudskú osobu a na manželský vzťah. Bez tohto ontologického základného pohľadu sa z manželskej inštitúcie stane bezduchá vonkajšia štruktúra vytvorená pozitívnym právom a zákonmi a púhym ovocím situácie v súčasnej spoločnosti, obmedzujúcu ľudskú osobu v jej slobodnej a pravdivej sebarealizácii.“²²

V tomto prípade Ján Pavol II. stavia ľudskú osobu do zorného uhla pohľadu, ktorý si má osvojiť cirkevný sudca v kauzách manželskej nulity: metafyzický pohľad a nie iba bezduchý produkt súčasnej spoločnosti. V problematike znaleckých posudkov ide o deklaráciu princípu, že sudca je *peritus peritorum*, čiže sudca posudzuje a priznáva výšku dôkaznej sily znaleckému posudku.²³ V rámci aplikácie princípu *matrimonium gaudet favore iuris* v cirkevnom súdnictve by sa žiadalo uviesť aj základné poznatky o morálnej istote, ku ktorej ak sudca dospeje, môže zvrátiť tento princíp a deklarováť v rozsudku manželstvo za neplatné. To je však už iná téma. Preto čitateľom odporúčame vedecké štúdie, ktoré sú výslovne zamerané na tému morálnej istoty.²⁴

1.4. Aplikácia princípu v pastorácii

Svätý Otec Ján Pavol II. vo svojom prihovore členom Apoštolského súdu Rota Romana neobišiel ani problém pastoračného prístupu v rámci prípravy snúbencov pre manželstvo. Výslovne spomína farárov a ich spolupracovníkov, ktorí im pomáhajú pri príprave snúbencov. Pripomína im, aby nepristupovali k tejto príprave iba rutinne a byrokraticky. A hoci nedefinuje, ako sa majú vlastne pastoračne správať, čo ani nie je možné vzhľadom na to, že každý pár si vyžaduje svojím spôsobom špecifický prístup, predsa im kladie na srdce, aby predmanželskú prípravu vykonávali s vedomím, že snúbenci môžu práve v čase tejto prípravy objaviť prirodzené i nadprirodzené dobro manželstva a následne sa usilovať ich aj dosiahnuť.²⁵ Implicitne Svätý Otec spomína aj príklad pek-

manželstvo. Napokon je to aj povzbudenie sudcov i ťažkej a namáhavej bádateľskej práci, lebo každá kauza manželskej nulity je opravdivým bádáním zameraným na hľadanie a dokazovanie objektívnej pravdy.

22. JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 7.

23. K téme znaleckých posudkov pozri P. HOLEC, *Znalec v kánonickom manželskom procese: aktuálna normatíva a jej vývoj*, Košice 1997.

24. K téme morálnej istoty pozri napríklad P. ERDO, *La certezza morale nella pronuncia del giudice: problemi attuali*, v: *Periodica de re canonica* 87 (1998) 81-104 alebo Z. GROCHOLEWSKI, *Morálna istota ako kľúč na čítanie noriem procesného práva*, Spišské Podhradie 1999. Ide o štúdie vynikajúcich odborníkov z oblasti kánonického práva, dnes už kardinálov.

25. „I parroci e coloro che collaborano con loro in quest'ambito hanno il grave dovere di non cedere ad una visione mera-

ného manželského života katolíckych manželov. Urobil to v závere svojho príhovoru, keď zvolal:

„Je potrebné znova objaviť pravdu, dobro a krásu manželstva, že je dielom samého Boha, ktorý ho postavil na ľudskej prirodzenosti a na slobodnom rozhodnutí manželov ako osobnú a nerozlučiteľnú realitu, ako zväzok spravodlivosti a lásky, späť od počiatku s plánom spásy a v plnosti časov povýšený na sviatosť. Toto je tá skutočnosť, ktorej Cirkev i svet majú napomáhať. To je skutočná priazeň manželstvu (lat. favor matrimonii).“²⁶

Vskutku nijaká predmanželská náuka nedokáže nahradiť príklad dobrého katolícky žitého manželstva. Nie je to nijaký objav, iba deklarácia známeho latinského príslovia *verba movent exempla trahunt*. Táto vznešená úloha leží na ramenách katolíckych manželov ako veľmi naliehavá, ale aj ťažká povinnosť.

2. NOVÉ TENDENCIE

Svätý Otec Ján Pavol II. svojím príhovorem reaguje na určité nové tendencie v Cirkvi, ktoré sa usilujú nahradiť princíp *matrimonium gaudet favore iuris* iným princípom, ktorý pápež nazýva *favor matrimonii* (slov. priazeň manželstva). Aj keď *favor matrimonii* rozsiahlejšie nedefinuje, predsa hovorí, že sa za týmto pojmom skrýva *priazeň osoby* (lat. *favor personae*), *priazeň subjektívnej pravdy* (lat. *favor veritatis subiecti*) a *priazeň slobody* (lat. *favor libertatis*).²⁷

2.1. Eventuálne následky v cirkevnom súdnictve

Svätý Otec explicitne hovorí o zámere nových tendencií v oblasti cirkevného súdnictva. Ich priekopníci svoje názory zdôvodňujú tým, že princíp *favor iuris* aplikovaný na manželstvo bol späť so sociálnou a kultúrnou situáciou minulosti. Avšak v súčasnosti došlo k výraznej zmene jak v sociálnej oblasti, tak aj v oblasti kultúrnej. Nastala výrazná zmena prostredia, v ktorom človek žije a ktoré stvárnjuje aj jeho zmýšľanie i správanie. V mnohých kedysi typicky katolíckych krajinách došlo k zrúteniu mnohých cirkevných ustanovizní a nastala celková sekularizácia aj ľudského zmýšľania. Mnohým ľuďom už tradičné náboženské pojmy a štýl života nič nehovoria, ba ich výslovne odmietajú. Na základe týchto argumentov

sa dožadujú prehodnotiť doteraz platný princíp *priazne práva* (lat. *favor iuris*) v oblasti manželstva v zmysle, aby sa na cirkevnom súde nedokazovala neplatnosť manželstva, ale naopak platnosť manželstva.²⁸

Pri pozornejšej analýze nových tendencií, ktoré naznačil Svätý Otec Ján Pavol II. vo svojom príhovore v bode 2, zdá sa mi vhodné dvomi poznámkami uviesť môj názor. Ako prvú poznámku uvádzam, že pozbudie, z ktorých tieto tendencie vyrastajú, je vskutku hlboko zložitá. Aj Ján Pavol II. pripúšťa, že inštitúcia manželstva sa v mnohých oblastiach, bohužiaľ, nachádza v hlbokkej kríze.²⁹ Cirkevné súdy sú zavalené veľkým množstvom manželských sporov, nevyvímajúc ani Apoštolský súd Rota Romana.³⁰ Preto úvahy ako túto situáciu riešiť, sú legitímne a opodstatnené.³¹

Ale žiaľ, navrhované riešenia nemusia byť vždy dobré a najšťastnejšie, hoci vo väčšine prípadov ide o dobromyseľné bádanie a hľadanie riešení. Ich údelom je však žiaľ aj riziko, že sa dostanú mimo správnej cesty. Avšak je nám ľúto, že sa nájdu aj takí, ktorí sa zlomyselne postavili proti magistériu Cirkvi. Ako druhú poznámku uvádzam, že aplikáciu spomínaných nových tendencií v praxi cirkevných súdov si len ťažko dokážem predstaviť. Vychádzam totiž zo zásady, že cirkevná justícia musí byť postavená na zákonoch, ktoré majú presne definovaný, resp. známy a vysvetliteľný obsah a rozsah. Na tejto zásade stojí právna istota, ktorá má potom evidentný dopad aj na spôsob formovania a nadobúdania morálnej istoty sudcov, ktorí vynášajú rozsudok. Zrušenie prin-

mente burocratica delle investigazioni prematrimoniali di cui il can. 1067. Il loro intervento pastorale deve essere guidato dalla consapevolezza che le persone possono proprio in quel momento scoprire il bene naturale e soprannaturale del matrimonio, ed impegnarsi di conseguenza a perseguirlo“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 5.

26. „Occorre invece riscoprire la verità, la bontà e la bellezza dell'istituto matrimoniale, che essendo opera dello stesso Dio attraverso la natura umana e la libertà del consenso dei coniugi, rimane con realtà personale indissolubile, come vincolo di giustizia e di amore, legato da sempre al disegno della salvezza ed elevato nella pienezza dei tempi alla dignità di sacramento cristiano. Questa è la realtà che la Chiesa e il mondo debbono favorire! Questo è il vero favor matrimonii!“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 7.

27. „In questa prospettiva il favor matrimonii, si afferma da costoro, dovrebbe cedere il posto al favor personae, o al favor veritatis subiecti o al favor libertatis“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 2.

28. „Dinanzi a questa situazione, i critici menzionati si domandano se non sarebbe più giusto presumere l'invalidità del matrimonio contratto piuttosto che la sua validità“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 2.

29. „Nella crisi che in tanti ambienti segna oggi purtroppo questa istituzione...“ - JÁN PAVOL II., *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004), bod 2.

30. Tento stav nie je potrebné dokazovať, lebo o ňom vie každý, kto pracuje v cirkevnej justícii. Pri osobnom rozhovore s dekanom Apoštolského súdu, Jeho Excelenciou Mons. Raffaellom Funghinim, som sa dozvedel, že aj Apoštolský súd Rota Romana má mimoriadne veľké množstvo manželských prípadov, ktoré nezvláda v primeranej časovej lehote vyriešiť. Napokon ako sa zdá, sú na tom podobne aj niektoré iné dikastérie Rímskej kúrie. Napríklad Vittorio Messori v rozhovore kardinálovi Jozefovi Rattringerovi, prefektovi Kongregácie pre náuku viery pripomenul, že „rímškim úradom sa vytyka pomalosť a ich meškanie pri rozhodovaniach je už príslovečná“. Kardinál túto výčitku nielenže nepoprel, ale vysvetlil takto: „K tomu dochádza preto, že Apoštolská stolica, o ktorej sa často hovorí, že sa topí v zlate, nie je v skutočnosti schopná platiť dostatočné množstvo potrebných zamestnancov“ - J. RÁTZINGER, *O viere dnes. Rozhovor s Vittorioem Messorim*, Olomouc 1998, s. 49.

31. V roku 2003 som sa zúčastnil na jednodňovom sympóziu kánonického práva na Inštitúte kánonického práva v Budapešti. Profesor Manuel Arroba, prezident Inštitútu Utriusque Iuris Pápežskej lateránskej univerzity v Ríme a excelentný odborník na procesné kánonické právo, mal prednášku, v ktorej sa zaoberal možnými spôsobmi, ako by eventuálne mohlo riešiť procesné právo veľké množstvo prípadov, ktoré sa dostávajú na stoly cirkevných súdov. Preto diskusie odborníkov na túto tému považujeme za legitímne, avšak konečné slovo majú vždy predstavitelia magistéria Cirkvi.

cípu *priazne práva* (lat. *favor iuris*) pre kauzy manželskej nulity a jeho nahradením neistými a nedefinovanými princípmi, by podľa mňa znamenalo nielen rozšírenie titulov manželskej nulity, ale by spôsobilo radikálny prevrat vo filozofii i teológii procesného manželského práva, ktorého následkom by bola výrazná právna neistota, alebo až doslova chaos. Pre cirkevnú justíciu je však dôležité, ako nás v tejto záležitosti usmernil Svätý Otec. Ján Pavol II. venoval vo svojom príhovore novým tendenciám minimálnu pozornosť, avšak sústredil sa v maximálnej miere na vysvetlenie princípu *favor iuris*.³² Postoj magistéria rímskeho veľkňaza je teda jasný a smerodajný pre prácu cirkevných súdov. Tomuto postuju a učniu som venoval priestor v prvom bode tejto štúdie.

2.2. Eventuálne následky v pastoračnej praxi

Aplikácia spomínaných tendencií by iste mala negatívne následky aj pre vykonávanie pastoračnej činnosti, hoci sa neodvažujem ani len odhadnúť ich rozsah. Určite by však zasiahla predovšetkým predmanželskú prípravu snúbencov a mala by dopad aj na chápanie manželského a rodinného života vôbec. Znamenalo by to, že sa Katolícka cirkev výrazne prispôbila mentalite súčasného sveta. Nemyslím si, že tak výrazný posun v chápaní manželstva by bol prínosom, ale skôr sa prikláňam k názoru, že Cirkev by podávaním zriedenej náuky pomaly prestávala byť soľou tejto zeme a svetlom sveta.³³

ZÁVER

Ak v úvode som uviedol dôvody, pre ktoré máme venovať príhovorom Svätého Otca Apoštolskému súdu Rímskej Rote pozornosť, v závere sa pokúsim sformulovať základné poznatky, ktoré podľa môjho názoru odhaľujú pozadie, prečo Ján Pavol II. venoval tohtoročný príhovor práve téme *favor iuris*.

Príhovor Jána Pavla II. na spomínanú tému bol reakciou magistéria rímskeho veľkňaza na nové tendencie smerujúce k zvráteniu doteraz zaužívanej praxe v kauzách manželskej nulity postavenej na princípe *favor iuris*. Zrejme to bol prvý a hlavný dôvod, prečo Ján Pavol II. prehovoril práve na túto tému.

Svätý Otec však využil možnosť a ako najvyšší učiteľ Katolíckej cirkvi podal primeraný výklad tohto princípu v oblasti manželstva a to nielen pre oblasť procesného manželského práva a prácu cirkevných súdov, ale podal cenné usmernenia aj pre pastoračnú manželskú prípravu snúbencov a nepriamo zdôraznil aj

pastoračnú manželskú prípravu snúbencov a rodín, ktoré majú slúžiť ako príklad pre nové a vznikajúce manželstvá a rodiny.

Veľmi ma oslovilo, že Ján Pavol II. vyslovuje a vysvetľuje princípy nielen pre oblasť manželstva v Katolíckej cirkvi, ale odvážne hovorí, že ide o princípy, ktoré sa dotýkajú dobrá celej ľudskej spoločnosti vôbec. A hovorí to aj napriek tomu, že sám iste vie, aká situácia v tejto oblasti vo svete je, ale i to, že svet jeho hlas často nie je ochotný vypočuť. Verím však, že pracovníci cirkevných súdov počujú a budú počúvať hlas rímskeho veľkňaza a obohacovať svoje poznanie jeho učením.

Mnohí veriaci, ktorí sa nachádzajú v zložitej životnej situácii pred Bohom a Cirkvou vzhľadom na svoj nezákonný vzťah, často s nádejou hľadajú na prácu cirkevných sudcov. Preto cirkevný sudca je v istom zmysle poslom nádeje pre týchto veriacich, hoci to niekomu môže znieť paradoxne. Avšak táto nádej, ktorú cirkevný sudca prináša, nemôže ísť nad rámec legitímnej pravdy, ktorej sa neustále potrebuje učiť a zdokonaľovať.

Bibliografia:

Pramene: *Codex iuris canonici, testo ufficiale e versione italiana*, Roma 1984. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, v: *Enchiridion vaticanum* 12, Bologna 1992. *Discorso di Giovanni Paolo II ai componenti del Tribunale della Rota Romana per l'inaugurazione dell'anno giudiziario* (29 gennaio 2004), v: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2004/january/documents. V poznámkach pod textom som to uvádzal ako Ján Pavol II.: *Príhovor Rímskej rote* (29. 1. 2004). JÁN PAVOL II.: *Encyklika Evangelium vitae* (25. 3. 1995), Trnava 1995. JÁN PAVOL II.: *Encyklika Familiaris consortio* (22. 11. 1981), Trnava 1993. PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU: *Pastorácia kultúry* (23. 5. 1999), Bratislava 1999. *Písmo sväté Starého a Nového zákona*, Trnava 2003.

Literatúra: J. CASTANO: *Il sacramento del matrimonio*, 2 zväzky, Roma 1990. L. CHIAPPETTA: *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordataria: manuale giuridico pastorale*, Roma 1990. P. ERDO: *La certezza morale nella pronuncia del giudice: problemi attuali*, v: *Periodica de re canonica* 87 (1998) 81-104. Z. GROCHOLEWSKI: *Morálna istota ako kľúč na čítanie noriem procesného práva*, Spišské Podhradie 1999. P. HOLEC: *Znalec v kánonickom manželskom procese: aktuálna normatíva a jej vývoj*, Košice 1997. J. PRADER: *Il matrimonio in Oriente e Occidente*, Roma 1992. P. RABIKAUŠKAS: *De significato verborum „Bulla“ et „Breve“*, v: *Periodica de re morali canonica liturgica edita a professoribus Pontificiae Universitatis Gregoriana* 55 (1966) 85-94. J. RATZINGER: *O viere dnes. Rozhovor s Vittorioem Messori*, Olomouc 1998. J. SERRANO RUIZ: *L'ispirazione conciliare nie princípi generali del matrimonio canonico*, v: AA.VV., *Il Codice del Vaticano II: Matrimonio canonico fra tradizione e rinnovamento*, Bologna 1985.

Autor:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Lektorovali:

ThDr. Alojz Frankovský, PhD.
ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

32. Novým tendenciám venoval iba dva odstavce v bode 2 (druhý odstavce má dokonca iba dva riadky), ale princípu *favor iuris* aplikovanom na manželstvo sa venuje v bodoch 3, 4, 5, 6, 7 (celkové príhovor má 7 bodov).

33. „Vy ste soľ zeme. Ak soľ stratí chuť, čím ju osolia? Už nie je na nič, len ju vyhodíť von, aby ju ľudia pošliapali. Vy ste svetlom sveta... Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach“ - Mt 5, 13-16, v: *Písmo sväté starého a nového zákona*, Trnava 2003, s. 2143. Porov. JÁN PAVOL II., *Encyklika Evangelium vitae* (25. 3. 1995), Trnava 1995; PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU, *Pastorácia kultúry* (23. 5. 1999), Bratislava 1999.

SPOVEDNÉ TAJOMSTVO

A SPOVEDNÁ TAJNOSŤ

Úvod

Spovedné tajomstvo je v Cirkvi od nepamäti chránená partikulár na forma tajomstva dotýkajúca sa každého kňaza, ktorý nemôže zo žiadneho motívu a nijakým spôsobom prezradiť penitenta a jeho hriechy čo i len čiastočne, čím by sa mohol konkretizovať vzťah medzi hriechom a tým, kto ho spáchal.

Historický exkurzus

Zmienky o vhodnosti zachovať tajomstvo ohľadom toho, čo bolo počuté v spovedi, nachádzame už v patristických testoch. Affrate (270?-345?), prvý otec sirskej Cirvi napomína svojich kňazov takto: "Nabádate tých, ktorí sa hanbia vyznať svoju chorobu (hriechy), aby ju neskrývali; a keď vám ju vyznajú, nesnažte sa ju vyznať iným". Sv. Asterio di Amasea (378/395-400/431) v jednej zo svojich homílií ubezpečuje veriacich, že otcom (kňazom) viac záleží na cti a dobrom mene veriacich (penitentov), ako na nich samých. Aj sv. Augustín (354-430) v svojom Príhovore 82 hovorí: "Musíme napomínať (veriacich) v tajomstve a v tajomstve aj vytykať, pretože verejným napomínaním prezradíme osobu" (8, 11). Z týchto svedectiev nemožno povedať, že sa jedná o spovedné tajomstvo, ale bez pochybnosti možno konštatovať, že už prvotná Cirkev si uvedomovala dôležitosť vnútorného spovedného fóra, ochraňujúc *bonum sacramenti* a *bonum paenitentis*, čiže ochraňovala nielen samotnú sviatosť, ale aj dobrú povesť penitenta. Až IV. lateránsky koncil (1125) promulguje v tejto materii prvý zákon a za prezradenie spovedného tajomstva stanovuje veľmi prísne tresty. Spovedník, ktorý by prezradil spovedné tajomstvo, musí byť pozbavený svojej kňazskej služby a zostatok svojho života musí vykonať pokánie v uzavretom kláštore (IV. lateránsky koncil, kap. 21).

Legislácia CIC 1917 a 1983

O spovednom tajomstve hovorí predchádzajúci kódex (kán. 889) a terajší kódex (kán. 983) takmer identicky. Malé rozdiely sú iba v lingvistickom vyjadrení, ale podstatný zmysel ostáva ten istý. Stanovuje sa, že spovedné tajomstvo je nedotknuteľné (*inviolabile est*) a Cirkev zaväzuje spovedníka absolútnym zákazom prezradiť slovami, ani nijakým iným spôsobom, ani z nijakého dôvodu čo i len čiastočne penitenta. Tento záväzok v tradícii nachádza dvojitý motív: *ex motivo iustitiae* a predovšetkým *ex motivo religionis*. Ak by sa teda spovedník prehresil proti spovednému tajomstvu, dopúšťa sa nespravodlivosti voči penitentovi a svätokrádeže voči samotnej sviatosti. Je zrejmé, že to čo sa dozvie spovedník vo sviatostnom fóre, závisí jedine od dôvery penitenta k spovedníkovi a eventuálne prezradenie niečoho zo sviatostného fóra je nielen "podvodom" na penitentovi (*ex motivo iustitiae*), ale aj poškodenie jeho legitímneho práva na dobrú povesť a vlastnú intimitu (kán. 220). Nakoľko sa týka poškodenia samotnej sviatosti (*ex motivo religionis*), je nutné spomenúť dva dôvody. Prvý dôvod je tradičný: prezradenie spovedného tajomstva (ale tiež iba možnosť prezradenia) spôsobuje v penitentovi nedôveru k samotnej sviatosti a rešpektujúc fakt, že individuálna svednosť je jediným riadnym spôsobom, ktorým sa penitent zmieruje s Bohom a Cirkvou (kán. 960), je potrebné garantovať absolútnym spôsobom penitentovi túto možnosť. V opačnom prípade sa ohrozuje najvyšší zákon Cirkvi *salus animarum*. Druhý dôvod je viac teologický: spovedník vo sviatostnom fóre koná *in persona Christi (Ordo paenitentiae*, b. 10). Z tohto zorného uhla je potom eventuálne prezradenie spovedného tajomstva poškodením či prerušením vzťahu dô-

very s Kristom, ktoré existuje medzi Kristom a jeho služobníkom. Prezradenie spovedného tajomstva nie je už iba niečo, čo podvedie penitenta, poškodí jeho dobrú povesť, zasiahne do jeho intimity, diskredituje samú sviatosť, ale je omnoho viac, pretože "vyprázdňuje" úlohu spovedníka zverenú samotným Kristom.

Subjekt a predmet spovedného tajomstva

Zákon o spovednom tajomstve sa v novom kódexe dotýka jedine spovedníka (kán 983 §1). V tejto skutočnosti spočíva podstatný rozdiel vzhľadom k CIC 1917, kde bol povinný dodržiavať spovedné tajomstvo aj tlmočník, alebo iná osoba, ktorá pozná obsah spovede (kán. 889 §2). Podľa súčasnej legislatívy tlmočník, alebo iná osoba poznajúca obsah spovede, má zachovať tajnosť (*secretum*), pod čím sa nemyslí spovedné tajomstvo (*sacramentale sigillum*).

Povinnosť spovedníka zachovať spovedné tajomstvo nastáva vždy vtedy, keď má penitent v úmysle získať rozhrešenie, pričom nezohráva úlohu, či rozhrešenie nakoniec získa, alebo nezíska. Od tohto momentu je spovedník viazaný spovedným tajomstvom pred kýmkoľvek, nevynímajúc i samotného penitenta. E. Miragoli vysvetľuje, že i vo vzťahu k penitentovi má byť spovedník zdržanlivý. Preto má spovedník vždy žiadať dovoľenie penitenta, aby s ním mohol rozprávať o predchádzajúcich sviatosti pokánia. Naopak, nemusí žiadať dovoľenie, ak sa bezprostredne po spovedi rozpráva s penitentom (považuje sa to za morálne pokračovanie sviatosti pokánia), alebo keď sa sám penitent vráti pri nasledujúcich stretnutí k obsahu predošlých spovedí (E. Miragoli, *Il sacramento della penitenza*, Miláno 2001, s. 149). Autori sa tiež zhodujú v

tom, že spovedník neporušuje spovedné tajomstvo, ak niekto iba simuluje alebo zosmiešňuje sviatosť pokánia. F. M. Cappello dodáva, že sa nejedná o spovedné tajomstvo, ak sa veriaci vedome spovedá laikovi, alebo kňazovi zbaveného spovednej fakulty; ak veriaci nemá v úmysle získať rozhrešenie, ale žiada iba radu, alebo riešenie nejakej pochybnosti; ak nejaká osoba prichádza k sviatosť pokánia s úmyslom získať peniaze (F. M. Cappello, *Tractatus canonico-moralis. De sacramentis*, II, s. 569).

Doktrína jasne stanovuje, že predmetom spovedného tajomstva je: 1. osoba penitenta; 2. všetky hriechy (ťažké i ľahké); 3. eventuálne doplňujúce vysvetlenia; 4. udelené zadosťučinenie, ak by mohlo prezradiť hriech; 5. odmietnuté, alebo oddialené rozhrešenie.

Porušenie spovedného tajomstva a sankcie

Ako už bolo povedané, podľa kódexu 1917 mohol porušiť spovedné tajomstvo spovedník, tľmočník, alebo iná osoba poznajúca obsah spovede. Kódex rozlišoval u spovedníka priame a nepriame porušenie spovedného tajomstva. Ak porušil priamo spovedné tajomstvo, upadal do trestu exkomunikácie špeciálne rezervovanej Apoštolskej stolici. Ak porušil spovedné tajomstvo nepriamo, bol suspendovaný a nemohol celebrowať sv. omšu, vysluhovať sviatosť pokánia, bol pozbavený všetkých benefícií, hodnosti, pasívneho i aktívneho hlasu (kán 2369 §1). Ak porušil spovedné tajomstvo tľmočník, alebo iná osoba ktorá poznala obsah spovede zo spovede, mala byť podľa závažnosti viny potrestaná, nevynímajúc exkomunikáciu (kán 2369 § 2).

Súčasný kódex 1983 pozná porušenie spovedného tajomstva iba u spovedníka, ktoré môže byť priame, alebo nepriame. Priamym porušením spovedného tajomstva je spovedník okrem toho, že spáchal veľmi ťažký hriech aj *ipso facto* exkomunikovaný bez potreby vonkajšej intervencie kompetentnej autority (exkomunikácia *latae sententiae*). Táto exkomunikácia je výlučne rezervovaná Svätej stolici (kán. 1388 § 1). Pre vnútorné fórum je kompetentná Apoštolská Penitenciária, pre vonkajšie fórum je

kompetentná S. Kongregácia pre náuku viery. V prípade nepriameho porušenia spovedného tajomstva (z ľahkovážnosti alebo nerozvážnosti, ale vždy bez prezradenia mena penitenta možno poznať alebo predpokladať obsah sviatosti pokánia) kódex 1983 nestanovuje determinovaný trest, ale predsa zaväzuje kompetentnú autoritu (Ordinára alebo sudcu) potrestať spovedníka podľa závažnosti deliktu (*pro delicti gravitate puniatur*) (kán. 1388 § 1). Jedná sa teda o trest *ferendae sententiae*, čiže po žalobe penitenta, ktorý sa cíti podvedený alebo poškodený, nasleduje riadna procesná procedúra.

Porušenie spovednej tajomsti a sankcie

V novom kódexe tľmočník alebo iné osoby poznajúce obsah spovede sú povinné dodržiavať tajnosť (*secretum*). Kto poruší toto tajomstvo, má byť potrestaný spravodlivým trestom (*iusta poena puniantur*), nevynímajúc exkomunikáciu. Aj v tomto prípade sa jedná o trest *ferendae sententiae*, ktorý musí byť vynesený vždy vtedy, keď to poškodený penitent ohlásí kompetentnej autorite. V prípade, že to poškodený penitent neohlási, osoba ktorá prezradila tajomstvo má povinnosť spovedať sa z hriechu.

Špeciálne prísna je Cirkev v prípade, ak by sa niečo zo spovede zaznamenalo technickými prostriedkami, alebo širilo prostredníctvom médií. Prvá intervencia cirkevnej autority nastala 23. marca 1973, kedy bola publikovaná škandalózna kniha, ktorá obsahovala prepis zaregistrovaných spovedí. Kongregácia pre náuku viery vtedy ustanovila trest exkomunikácie *latae sententiae* pre autorov publikácie, vydavateľov a všetky osoby formálne zainteresované do tejto iniciatívy (AAS 65 [1973] 678). V septembri 1988 tá istá Kongregácia rozšírila ten istý trest na všetky budúce analogické prípady. Motívom je "chrániť sviatosť sviatosti pokánia a [...] ochrana práv spovedníkov a veriacich" (AAS 80 [1988] 1367).

Záver

Z prezentovanej normatívy k spovednému tajomstvu badať hlboký rešpekt Cirkvi voči sviatosť pokánia v ktorej sa odohráva najhlbší vzťah intimity medzi veriacim človekom a Bohom, preto úzkostlivo chráni nielen sviatosť samotnej sviatosti, ale aj dôstojnosť penitenta. Možno preto súhlasí s teológom A. Von Speyerom, ktorý upozorňuje, že to čo spovedník pozná zo spovede, nie je materiálom na diskusiu, ale materiálom modlitby (A. Von Speyer, *La confessione*, a cura di H. U. Balthasar, Miláno 1978, s. 218). Sv. Otec Ján Pavol II. vo svojej alokúcii k pracovníkom Apoštolskej Penitenciárie dodáva, že Boží zákon i zákon Cirkvi zaväzujú spovedníka k totálnemu silenciu *us-que ad sanguinis effusionem* (JÁN PAVOL II., *Allocuzione*, in *L'Os-servatore Romano*, 13. 3. 1994).

Bibliografia:

E. MIRAGOLI: *Il sacramento della penitenza*, Milano 1999. E. MIRAGOLI: *Il sigillo sacramente*, Milano 2001. F. M. CAPELLO: *Tractatus canonico-moralis. De sacramentis II*. A. VON SPEYER: *La confessione*, a cura di H. U. von Balthasar, Milano 1978. AA. VV. *Commento al Codice di Diritto Canonico a iure di Mons. Pro Vito Pinto*, Roma 2001. AA. VV. *Codice di diritto canonico commentato*, Milano 2001.

Autor:

ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

Lektorovali:

prof. ICDr. ThDr. František Dluhoš, PhD.
prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

FORMÁLNE ODPADNUTIE OD KATOLÍCKEJ CIRKVI

V CIC 1983 sa objavila nová právna formula o odpadnutí od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom „actu formali ab Ecclesia catholica deficere“. Predošlý CIC 1917 neobsahoval túto technickú kánonickú právnu formuláciu, a preto môžeme hovoriť o nej aj ako o novinke, ktorú nám priniesol práve CIC 1983.

Spomenutá nová právna formulácia, osobitá súčasnému kódexu, sa nachádza v podstate v troch kánonoch:

a) v kánone 1117, ktorý oslobodzuje od povinnosti uzavrieť platné manželstvo povinnou kánonickou formou katolíka, ktorý odpadol formálnym úkonom od Katolíckej cirkvi,¹ čiže katolíka, ktorý odpadol od Katolíckej cirkvi uzatvorí platné manželstvo akoukoľvek verejnou formou s osobou, ktorá nie je viazaná kánonickou katolíckou formou;

b) v kánone 1086 § 1, kde nepodlieha prekážke rozdielného náboženstva katolíka, ktorý formálnym úkonom odpadol od Katolíckej cirkvi;²

c) v kánone 1124, ktorý katolíka, odpadnutého formálnym úkonom od Katolíckej cirkvi, oslobodzuje od povinnosti obdržať dovoľenie príslušnej cirkevnej vrchnosti v prípade miešaného manželstva.³

V CIC 1983 sa nachádzajú aj iné kánonické právne formulácie, ktoré vyjadrujú skutočnosť odpadnutia od katolíckej viery alebo od katolíckej hierarchie. Tieto iné formulácie, zohľadňujúce skutočnosť, že niekto sa stal apostatom alebo heretikom alebo schizmatikom, majú svoju stáročnú kánonickú tradíciu a ich právne dôsledky sa prejavovali v oblasti cirkevných trestov.

Hlavným predmetom tejto našej štúdie je však problematika odpadnutia od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom, čiže kánonického právneho pojmu, ktorý vytvára výnimku z principiálneho kánona 11⁴ a spôsobuje oslobodenie od záväznosti niektorých kánonov. Jednoducho povedané, podľa CIC 1983 jestvuje a platí aj nová právna situácia, že katolíka po svojom odpadnutí od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom prestane byť viazaný tromi vyššie spomenutými kánonmi, čiže táto právna novinka má veľmi významný dopad na platnosť takého dôležitého právneho úkonu, akým je uzavretie manželstva.

Aplikácia novej formulácie o odpadnutí od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom je však v konkrétnom živote ťažká, lebo spôsobuje veľké problémy vymedziť kánonický právny priestor pojmu „formálny úkon“. Nepochybuje sa

1. Kán. 1117: „Formu stanovenú vyššie treba zachovať, ak aspoň jedna zo stránok uzavierajúcich manželstvo je pokrstená v katolíckej Cirkvi alebo je do nej prijatá a formálnym úkonom od nej neodpadla, pri neporušení predpisov kán. 1127 § 2.“
2. Kán. 1086 § 1: „Neplatné je manželstvo medzi dvoma osobami, z ktorých jedna je pokrstená v Katolíckej cirkvi alebo do nej prijatá a formálnym úkonom od nej neodpadla, a druhá je nepokrstená.“
3. Kán. 1124: „Manželstvo medzi dvoma pokrstenými osobami, z ktorých jedna je pokrstená v katolíckej cirkvi alebo bola do nej po krste prijatá a formálnym úkonom od nej neodpadla, druhá však patrí do cirkvi alebo ekleziálnej spoločnosti, ktorá nie je v plnom spoločenstve s katolíckou Cirkvou, je bez výslovného povolenia kompetentnej vrchnosti zakázané.“
4. Kán. 11: „Čisto cirkevné zákony zaväzujú pokrstených v Katolíckej cirkvi alebo do nej prijatých, ktorí dostatočne používajú rozum, a ak právo neurčuje niečo iné, završili siedmy rok života.“

v kánonickej právnej teórii o tom, že pod odpadnutím od Cirkvi formálnym úkonom sa nerozumie jednoduché prerušenie akéhokoľvek kontaktu so spoločenstvom veriacich. Nenaplnia skutkovú podstatu ani odpadnutie od Cirkvi vnútorným úkonom, bez toho, aby bolo toto vnútorné odpadnutie prejavené navonok, aj keď by išlo o uväznený slobodný vnútorný úkon. Je zrejme, že čisto vnútorné úkony nemajú právne dôsledky, samozrejme jestvuje mravná zodpovednosť pred Pánom Bohom, čiže uvedomelé vnútorné odpadnutie od Cirkvi bude hriechom, ale nebude mať kánonické právne dôsledky. V prípade odpadnutia od Cirkvi formálnym úkonom musí ísť o úkon vôle, ktorý má právne dôsledky, čiže musí ísť o právny úkon podľa CIC 1983. Kánon 124 § 1 CIC 1983 stanovuje: *Pre platnosť právneho úkonu sa vyžaduje, aby ho urobila spôsobilá osoba a aby obsahoval to, čo tvorí podstatu samého úkonu, ako aj formalítu a požiadavky, ktoré právo určuje pre platnosť úkonu.*

Zároveň v § 2 toho istého kánona sa nachádza právna prezumpcia, podľa ktorej je právne platný, keď bol riadne urobený z hľadiska svojich vonkajších prvkov.⁵

Keď tieto dve normy aplikujeme na právny úkon formálneho odpadnutia od Cirkvi, môže prísť k dvom rozdielnym právnym situáciám:

1. osoba môže objektívne z hľadiska právneho platným spôsobom odpadnúť od Katolíckej cirkvi, ale platnosť tohto úkonu nebude možné vo vonkajšom fóre dokázať;

2. osoba môže vykonať objektívne z hľadiska právneho neplatný úkon odpadnutia od Katolíckej cirkvi, a teda k jej odpadnutiu v skutočnosti nepride, ale vo vonkajšom fóre jestvuje prezumpcia platnosti tohto úkonu, nakoľko môžu jestvovať dôkazy, napr. dokumenty, na základe ktorých sa dá prezumovať, že od Katolíckej cirkvi odpadla.⁶

Pripomeňme si, že odpadnutie od Cirkvi formálnym úkonom patrí medzi jednostranné právne úkony, čiže nejestvuje k jeho platnosti nevyhnutnosť, aby bol tento právny úkon prijatý cirkevnou vrchnosťou.

K platnosti právneho úkonu sa podľa kánona 124 vyžadujú tieto tri podmienky:

1. Aby ho vykonala osoba schopná na základe svojich prirodzených daností, čiže osoba užívajúca rozum a vôľu, a aby ho vykonala osoba, ktorá je schopná aj z hľadiska kánonického, čiže osoba, ktorá je katolíkom, ktorý užíva rozum v dostatočnej miere a završil siedmy rok života (porov. kán. 11).

2. Na druhom mieste sa žiada, aby v úkone boli prítomné všetky prvky, ktoré tvoria jeho podstatu. V našom prípade môžeme povedať, že najdôležitejším prvkom bude, aby osoba dostatočne poznala vlastný objekt právneho úkonu a aby mala úmysel a bola slobodne rozhodnutá tento úkon uskutočniť. Vlastným objektom v prípade odpadnutia od Katolíckej cirkvi je samotné odpadnutie od Katolíckej cirkvi. Z týchto skutočností vyplýva, že môže jestvovať prípad, kedy určitá osoba, ktorá navonok a aj formálnym spôsobom uskutoční úkon odpadnutia od Katolíckej cirkvi, môže sledovať iný cieľ, ktorý je odlišný od skutočného odpadnutia od Katolíckej cirkvi, takým cieľom

5. Kán. 124 § 2: „Právny úkon riadne urobený z hľadiska svojich vonkajších prvkov, sa prezumuje za platný.“

6. Porov. Navarrete, U., *Disparitas cultus (can. 1086)*, s. 531, in: AA. VV., *Diritto matrimoniale canonico*, I., Studi giuridici LVI., Vatikán 2002, s. 505-539.

lom môže byť napr. snaha vyslobodiť sa spod povinnosti platiť dane štátu. Ak rozvineme tento príklad, môžeme hovoriť o tom, že spomenutá osoba, ako právny subjekt, dosiahne svojím konaním právne dôsledky v oblasti svet-ského práva, ale z hľadiska kánonického práva nemôže-me hovoriť o odpadnutí od Katolíckej cirkvi, lebo osobit-ným objektom, ku ktorému smerovala vôľa osoby v danom prípade, nebolo v skutočnosti odpadnutie od Katolíckej cirkvi, ale oslobodenie sa od platenia daní. Je zrejmé, že spomenuté konanie je osobitným spôsobom nebezpečné aj po stránke mravnej a aj po stránke kánonického práva a mohlo by prichádzať do úvahy aj postihy nejakým cir-kevným trestom.

3. Na treťom mieste musíme spomenúť, že kánon 124 § 1 vyžaduje k platnosti právneho úkonu aj to, aby bol vykonaný správne všetkých formalít a požiadaviek k plat-nosti. V súčasnom kódexe sa nenachádza žiadna norma, v ktorej by sa predpisovali presne právne formalities pre platnosť odpadnutia od Cirkvi formálnym úkonom, čiže formálny úkon odpadnutia od Cirkvi môže mať viacero spôsobov, ktoré bude treba pokladať za rovnocenné, plat-né a právne účinné. Aký význam treba teda pripísať prívlastku „formálny“, ktorým je bližšie vymedzený úkon odpadnutia od Katolíckej cirkvi? Čo prináša tento prívlas-tok, ako bližšie vymedzuje úkon odpadnutia od Katolí-ckej cirkvi? V kánonických právnych formuláciách, tak ako ich nachádzame v súčasnom kódexe, nachádzame v podstate dva pojmy, dva prívlastky, ktoré môžu tvoriť protipól prívlastku „formálny“. Sú to pojmy „materiálny“ a „virtuálny“,⁷ čiže jestvujú dve dvojice prívlastkov, ktoré môžeme chápať ako opačné. Prvou dvojicou sú pojmy „for-málny“ a „materiálny“ a druhou dvojicou sú pojmy „for-málny“ a „virtuálny“.

Prívlastky „formálny“ a „materiálny“ sú postavené opro-ti sebe v oblasti ľudskej vôle a ľudského konania. V prípade, že osoba si uvedomuje správne hodnotu svoj-ho rozhodnutia a uvedomele svoje rozhodnutie uskutoč-ní, môžeme povedať, že konanie tejto osoby je formálne. Keď subjektívne chápanie skutku zodpovedá objektívnej hodnote skutku a osoba na základe týchto kvalít vedome uskutočňuje svoj skutok, hovoríme, že jej skutok je skut-kom formálnym, v opačnom prípade pôjde iba o skutok materiálny. Najznámejším prípadom, kde sa toto rozlišo-vanie uplatňuje, je rozlíšenie medzi hriechom materiál-nym a hriechom formálnym. Osoba vie, že určité kona-nie je hriešne a ak ho uskutoční, môžeme hovoriť o formálnom hriechu. Ak osoba uskutoční objektívne hrieš-ny skutok, ale nevie o tom, že daný skutok je hriechom, pôjde o hriech materiálny a nie formálny.

Druhú dvojicou prívlastkov, ktoré sa používajú ako opozitá, sú pojmy „formálny“ a „virtuálny“. Pripomeňme si, že rozlišovanie medzi úmyslom aktuálnym, virtuál-nym, habituálnym a interpretatívnym nepatrí do tejto schémy. Tu ide skutočne iba o opozíciu pojmov „formál-ny“ a „virtuálny“ a vzťahuje sa na spôsob, podľa ktorého môžeme zistiť vôľové rozhodnutie alebo úmysel určitej osoby. Úmysel určitej osoby môžeme spoznať, keď mi táto osoba výslovne odhalí svoj úmysel vlastnými slovami, alebo na druhej strane môžeme spoznať jej úmysel na základe skutkov, ktoré však vyjadrujú tú istú skutočnosť. Napr. môžeme výslovne vyjadriť v knižnici: chcem si požičať Kó-dex kánonického práva, alebo môžeme jednoducho vziať

jeden exemplár kódexu z regála. V prvom prípade hovári-me o úkone formálnom a v druhom prípade o úkone vir-tuálnom.

Jestvujú dokumenty, ktoré sú zápisnicami zo zasada-ní komisií, poverených pápežom Pavlom VI. a potom pá-pežom Jánom Pavlom II., prípravou jednotlivých častí kódexu. Na zasadaní komisie, ktorej dielom je formulácia o odpadnutí od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom, sa podľa kanonistu P. Velásia De Paolisa dá vyrozumiť, že pre správnu interpretáciu analyzovanej formulácie treba použiť opozíciu prívlastkov formálny a virtuálny.⁸ Ide o odpadnutie z vlastného rozhodnutia, nie o odpadnutie na základe nesprávnej výchovy. Právne dôsledky tejto drat-nej možnosti odpadnutia od Katolíckej cirkvi odmietli čle-novia komisie z dôvodu mimoriadne veľkého ohrozenia právnej istoty. Odpadnutie od Katolíckej cirkvi na zákla-de vlastného rozhodnutia možno potom identifikovať z dvojakého prameňa, a to na základe formálneho vyjad-renia vlastného odpadnutia, alebo na základe virtuálne-ho odpadnutia, čiže buď na základe zreteľného výslovne-ho vyjadrenia, alebo na základe určitého spôsobu konania.

Z toho vyplýva, že odpadnutím od Katolíckej cirkvi formálnym úkonom treba rozumieť odpadnutie na zákla-de výslovného vyjadrenia, ktorým osoba prejaví pred ostat-nými svoje rozhodnutie. Prejav odpadnutia od Katolíckej cirkvi môže byť priamy, keď subjekt povie napr.: Chcem opustiť katolícku Cirkev; alebo môže ísť o nepriamy pre-jav, keď subjekt vyjadrí svoju vôľu napr.: Chcem sa stať členom spoločenstva evanjelikov.

Napriek všetkému, čo sme uviedli a čo možno pokla-dať za spoľahlivé, kanonisti spoločne tvrdia, že zostáva ešte určitá neistota ohľadom správnej interpretácie tejto novej kánonickej formulácie. Je to predovšetkým vzťah k iným formuláciám kódexu, keď kódex v kánone 1071⁹ hovorí napr. o osobe, ktorá zavrhol katolícku vieru vše-obecne známym spôsobom, po latinsky „notorie“, alebo o osobe, ktorá zavrhol katolícku vieru verejne, po latinsky „publice“. To však už musí byť predmetom inej štúdie.

Autor:

ICDr. Stanislav Zvolenský, PhD.

Lektorovali:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

7. Porov. De Paolis, V., *Alcune annotazione circa la formula „actu formalis ab Ecclesia catholica deficere“*, Periodica 84 (1995) s. 601.

8. Porov. De Paolis, V., *Alcune annotazione circa la formula „actu formalis ab Ecclesia catholica deficere“*, Periodica 84 (1995) s. 602-604.

9. Kán. 1071 § 1.: „S výnimkou prípadu nevyhnutnosti nikto nemá bez povolenia miestneho ordinára asistovať: 1. pri uza-vieraní manželstva potulných; 2. pri uzavieraní manželstva, ktoré nemožno uznať alebo sláviť podľa normy občianske-ho zákona; 3. pri uzavieraní manželstva toho, kto má priro-dzené povinnosti voči inej stránke alebo voči deťom, pochá-dzajúcim z predchádzajúceho spojenia; 4. pri uzavieraní manželstva toho, kto všeobecne známym spôsobom zavrhol katolícku vieru; 5. pri uzavieraní manželstva toho, kto je postihnutý cenzúrou; 6. pri uzavieraní manželstva neplno-letého, keď rodičia o tom nevedia alebo sú rozumne proti tomu; 7. pri uzavieraní manželstva cez zástupcu, o ktorom sa hovorí v kán. 1105.“

§ 2.: „Miestny ordinár nemá dať povolenie na asistovanie pri uzavieraní manželstva toho, kto verejne zavrhol katolícku vieru, ak sa nezachovali primerane upravené normy, o kto-rych sa hovorí v kán. 1125.“

DIECÉZNA SYNODA

1. VÝVOJ DIECÉZNYCH SYNOD

1.1. Pohľad do dejín

Prax cirkevných predstaviteľov schádzať sa na synode či na koncile siaha k samému počiatku kresťanstva do apoštolských čias ku koncilu v Jeruzaleme (Sk 15, 4-29). Po skončení prenasledovania kresťanov synodálna aktivita rannej cirkvi tak regionálna ako aj miestna bola spätá s úsilím prispôbiť všeobecné princípy miestnym pastoračným potrebám, odpovedať na nebezpečenstvá, akými boli heréza, schizma a iné.

Jedna z prvých zmienok o diecéznej synode sa nachádza v spisoch sv. Bazila z Kapadocie, ktorý hovorí o synode ako o zaužívanej praxi.¹ Historické pramene vyzdvihujú Rímsku synodu, ktorá sa konala v roku 387 za čias pápeža Sirícia (384-389).² V priebehu storočí sa menila kompozícia účastníkov synody. V prvých storočiach boli do synody zapojení aj laici. V ďalších obdobiach vzrastal politický vplyv laikov v Cirkvi, čo viedlo k tomu, že sa účasť laikov neodporúčala, ba neskôr zakázala.³

Otec kánonickej vedy Ján Gratián vo svojej zbierke datovanej okolo roku 1140 zachytáva nariadenie, aby biskup mal pre svojich klerikov synodu každý rok, na ktorej im oznámi nariadenia provinčného koncilu.⁴ Štvrtý lateránsky koncil (1215) za pápeža Inocenta III. presne vymedzil pojmy koncil a synoda; nariadil, aby sa diecézne synody konali každý rok.⁵ Toto nariadenie zopakoval koncil v Bazileji (1433-1437), Piaty lateránsky koncil (1517) a napokon Tridentský koncil (1545-1563). Synody sa mali zamerať na preskúmanie života klerikov a laikov, na reformu a odstraňovanie zlozvykov a mali byť nástrojom implantovania nariadení a reforiem provinčných koncilov.⁶ Nasledujúce storočia Cirkev opätovne zdôrazňovala ich dôležitosť. Pápež Benedikt XIV. vydal v roku 1748 smernice pre slávenie synody.⁷

V minulosti synoda si nevyžadovala dlhú prípravu, neúčastnilo sa jej mnoho osôb. Zvyčajne komisia pripravila text rozhodnutí, predložila ho biskupovi na preskúmanie a schválenie. Slávenie synody bolo regulované presným ceremoniálom a obmedzilo sa na niekoľko dní. *Kódex*

kánonického práva z roku 1917 zmenil predpis o každoročnom slávení tým, že stanovoval, aby sa synody konali v diecéze každých desať rokov.⁸ Napriek všetkým snahám pápežov a nariadeniam koncilov biskupi veľmi zriedkavo zvolávali synody.⁹ Historická skúsenosť tých miestnych cirkví, kde sa konali synody v minulosti vzdialenej či nedávnej, potvrdzuje pozitívnu hodnotu synodálnej aktivity vzhľadom na lepšie chápanie povahy Cirkvi a na život partikulárnej cirkvi, predovšetkým v dynamickejšom ohlasovaní a prežívaní evanjelia.¹⁰

1.2. Druhý vatikánsky koncil

Dôležitosť a význam diecéznej synody boli nanovo zdôraznené Druhým vatikánskym koncilom, ktorý si želá, aby sa táto starobylá ustanovizeň „uplatňovala s oživenou pribojnosťou, a tak sa čím vhodnejším a účinnejším spôsobom pricinila o vzrast viery a dodržiavanie disciplíny [...] súhlasne s časovými okolnosťami“ (CD 36b).

Dekrét *Christus Dominus* uvádza tri dôvody v prospech konania synody: synoda je nástrojom duchovnej obnovy; reformuje život partikulárnej cirkvi; odpovedá na potreby súčasnej doby.

K tomu možno priradiť motívy pokoncilového obdobia:

a) lepšie pretlačenie nauky koncilových dokumentov do praktického života konkrétnej diecézy: *diecézny pastoračný plán*;

b) aktualizovanie a prispôbenie partikulárnych zákonov v súlade s Kódexom kánonického práva;¹¹

c) sociologicko-ekleziálny motív: možnosť viac sa zblížiť a zjednotiť ako Kristova rodina.

Synodálny proces sa po Druhom vatikánskom koncile začal rozbiehať veľmi pomaly.¹² Takmer všetky diecézne synody si kladli otázky: Aký vplyv mal koncil na miestnu cirkev po dnešný deň? Ako sa pristupuje k Bohu a k blížnemu: zastaralým spôsobom alebo v obnovenej evanjeliovovej línii načrtnutej koncilom? Aká je vízia evanjeliovovej blahozvesti pre súčasnú dobu? Ako je prítomná a účinná vzájomná služba v Božom ľude?¹³ V synodálnych otáz-

1. Na synodálnom zasadaní v Alexandrii v roku 321 Patriarcha Alexander odsúdil heretického Ariusa PG 23:354.. Porov. S. Woywod – C. Smith, *A Practical Commentary on the Code of Canon Law*, 1:128.

2. Chiappetta tvrdí, že to bola pravdepodobne prvá diecézna synoda na Západe. L. Chiappetta, *Il Codice di diritto canonico*, I:546.

3. Porov. G. Ghirlanda, *Il diritto nella Chiesa misterio di comunione*, 558.

4. Por. *Decretum Gratiani*, Pars I., „Annis singuli“, D. 18 c. 16

5. N. P. Tanner, *Decrees of the Ecumenical Councils*, 1:237.

6. Bazilejský koncil, Sessione. 15, v J. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio* XXIV:74; Piaty lateránsky koncil, dekrét *Regimini Universalis*, v Mansi XXXII : 907; Tridentský koncil, Sessione. XXIV de ref., c. 2; Sessione. XXV de ref., c. 4, 10.

7. Benedict XIV, *De Synodo Dioeclesana*, v: *Opera omnia*, Tomus VI, Prati 1844.

8. CIC 1917, can. 356 § 1: „In singulis dioecesisibus celebranda est decimo saltem quoque anno dioeclesana Synodus, in qua de iis tantum agendum quae ad particulares cleri populique dioecesis necessitates vel utilitates referuntur“.

9. Porov. P. W. Collins, „The Diocesan Synod“, 403; S. S. Karambai, *Structures of Decision – Making in the Local Church*, 74.

10. Porov. Rímska synoda, „Il sinodo un evento da capire e vivere insieme“, *I Quaderni del Sinodo* 1 (1987) 56.

11. Asi šesťsto kánonov súčasného Kódexu dáva možnosť diecéznemu biskupovi pre partikulárnu legislatívu. Porov. L. Chiappetta, *Il Codice di diritto canonico*, I:546.

12. Podľa štatistiky v rokoch 1970-1980 sa na celom svete konalo menej než 50 diecéznych synod. P. Deloos, „Attempts of Participation“, *Pro Mundi Vita Bulletin* 84 (1981) 118-123. Vo Francúzsku od októbra 1987 do januára 1989 bolo 19 diecéznych synod; v Taliansku v roku 1989 boli synody v 23 diecézach. Porov. E. Miragoli, „La legislazione sul sinodo diocesano: il Vaticano II nella chiesa particolare“, 12.

13. Porov. D. Regan, „A Synod for Ireland? Reflections from a Distance“, 99.

kach je potrebné ísť ešte ďalej a to od ekleziológie a problémov Cirkvi k eschatológii a záležitostiam Božieho kráľovstva. Veď bol to koncil, ktorý upriamil pozornosť na Cirkev ako znamenie a nástroj Božieho kráľovstva.

1.3. Pokoncilové normy

Hneď po Koncile sa téme diecéznej synody venoval Pápež Pavol VI. v apoštolskom liste *Ecclesiae Sanctae*¹⁴ a neskôr Kongregácia pre biskupov v direktóriu o pastoračnej službe biskupov *Ecclesiae Imago*.¹⁵

Súčasný *Kódex kánonického práva* venuje diecéznej synode deväť kánonov všeobecného charakteru (kán. 460-468), ktoré je potrebné chápať za pomoci *Inštrukcie k diecéznej synodám*, ktorú 19. marca 1997 vydali spoločne Kongregácia pre biskupov a Kongregácia pre evanjelizáciu národov. Samotné kánony je možno rozdeliť do troch skupín: a) povaha, predmet a cieľ synody (kán. 460 a 466); b) štruktúra a zloženie synody (kán. 462 § 2, 463 a 464); c) priebeh synody (kán. 461, 462 § 1, 465, 467 a 468).

2. DIECÉZNA SYNODA DNES

2.1. Pojem a ciele synody

Synoda je niečo celkom iné než nejaké sympóziu, stretnutie, schôdza či zasadanie diecéznej inštitúcie. Nemožno ju považovať ani za čosi navyše pridané k mnohým pastoračným programom.

Slovo synoda pochádza z gréčtiny (*synodos*: *syn* – spolu; *hodos* – cesta) a označuje rozličné cesty, ktoré sa stretávajú a zjednocujú. Použitie tohto slova v ekleziológii nemá sa chápať ako zrovnanie všetkého, neuznávajú alebo zmraziac mnohoraké bohatstvo chariziem; naopak, ide o ich rozvinutie a zameranie k spoločnému cieľu.

Diecézna synoda je spoločným kráčaním diecézneho biskupa a veriacich jeho diecézy cestou skúmania tém záujmu a plánovania budúcnosti. V živote diecézy je to jeden z osobitých spoločných úsekov cesty k Bohu, spoločným a efektívnejším priblížením sa k Svätému. Kánonická definícia synody¹⁶ predstavuje dva hlavné elementy:

a) kvalifikuje právnu inštitúciu, je to „zhromaždenie (*coetus*) kňazov a iných vybraných veriacich“.¹⁷

Zdá sa, že kán. 460 má jednu terminologickú nedostatnosť, keď spomína kňazov namiesto príliehavejšieho výrazu klerici. Tým sú diakoni v súčasnom znení kánona zaradení do skupiny „iných veriacich“; pojem, ktorým sa zvyčajne označujú laici. Veriaci ako celok, klerici a laici, majú právo so svojimi potrebami obracať sa na duchovných pastierov, majú právo a niekedy aj povinnosť prejavíť posvätným pastierom svoju mienku (kán. 211, 212 a 216). Diecézna synoda je jedným zo spôsobov, ako uskutočňujú tieto svoje práva a povinnosti. Tým zároveň už nie je iba čisto klerickou záležitosťou, ale spoločným zhromaždením kňazov a laikov.

b) stanovuje cieľ synody: „dobro celého diecézneho spoločenstva“.

Toto spoločné dobro vo svetle direktória pre biskupov z roku 1973 *Ecclesiae Imago* (EI 163) kladie pred synodu nasledujúce úlohy synody: 1. prehĺbiť chápanie kresťanskej tradície a učenia Cirkvi; 2. preskúmať a prehodnotiť súčasný stav života diecézy a pastoračné potreby; 3. poskytnúť radu, smernice a odporúčania, ktoré pomôžu partikulárnej cirkvi stať sa jasnejším znamením Božieho kráľovstva; 4. obnoviť zmysel ako spoločenstva, ktoré sa modlí, pracuje a žije spolu v jednotlivých dekanátoch a farnostiach; 5. stanoviť, ktoré diela a služby majú prioritu v miestnej cirkvi; 6. stimulovať a oživiť evanjelizačné a misionárske poslanie a služby chudobným.

2.2. Diecézny biskup

Kľúčovou postavou každej diecéznej synody je diecézny biskup. Jedine on synodu zvoláva (kán. 462 § 1), jej predsedá (kán. 462 § 2), povoláva k spolupráci kňazov, laikov, rehoľníkov (kán. 463 § 2) a z iných cirkví pozorovateľov (kán. 463 § 3), je jediným zákonodarcom na synode, podpisuje a prikazuje publikovanie synodálnych vyhlásení a dekrétov (kán. 466),¹⁸ oboznamuje so synodálnymi dekrétmi metropolitu, Konferenciu biskupov (kán. 467).

Pred zvolaním synody má diecézny biskup vypočúť si mienku presbyterskej rady (kán. 461 § 1). Táto norma pripomína, že kňazi spolu so svojim biskupom konštituujú jedno presbytérium a spoločne sú zasvätení tomu istému poslaniu Cirkvi. Direktorium pre biskupov odporúča, aby rozhodnutiu o zvolaní synody predchádzala dostatočná pastoračná návšteva a poznanie celej diecézy. Toto je praktická smernica, pretože biskup má poznať problémy a ťažkosti „z prvej ruky“ a na základe toho plánovať pastoračný program (EI 166).

Inštrukcia pre diecézne synody je konkrétnejšia. Podľa nej diecézny biskup:

a) stanoví a predkladá otázky na diskusiu; b) prijíma alebo neodporúča členov synody; c) môže dekrétom za určitých okolností odvolať člena synody; d) zriaďuje prípravnú komisiu, synodálny sekretariát, odborné komisie, tlačovú kanceláriu; e) publikuje diecézne direktorium; f) menuje do rôznych úradov a komisií; g) rozhoduje o spôsobe diecéznej konzultácie; h) oboznamuje s dekrétmi synody Apoštolský stolec.¹⁹

Diecézny biskup na synode je tým, ktorý na základe Svätého písma a Tradície, ako aj osobnej skúsenosti načrtáva určitú pastoračnú víziu, ktorá poskytuje príležitosti každému k plnšiemu životu. V súčasnej dobe je viac tým vodcom, ktorý predovšetkým kladie otázky, než dáva hotové odpovede.²⁰ Ba prijíma na seba aj riziko, že počas sy-

14. Pavol VI., Apošt. list *Motu proprio Ecclesiae Sanctae* (6. 8. 1966), AAS 58 (1966) 757-787.

15. Kongregácia pre biskupov, *Directorium de pastoralis ministerio Episcoporum Ecclesiae Imago*, (22. 2. 1973), čl. 162-163, EV 4:1945-2328.

16. Kán. 460: „Diecézna synoda je zhromaždenie vybraných kňazov a iných veriacich partikulárnej cirkvi, ktorí diecéznejmu biskupovi poskytujú pomoc pre dobro celého diecézneho spoločenstva podľa normy nasledujúcich kánonov“.

17. Pre porovnanie *Kódex* používa výraz „zhromaždenie – *coetus*“ aj vzhľadom na synodu biskupov (kán. 342); konferenciu biskupov (kán. 447).

18. Pozri tiež kán. 7-22 a 29-34.

19. *Kódex* nehovorí, aby synodálna legislatíva bola poslaná Apoštolskému stolcu, konkrétne Kongregácii pre biskupov alebo z misijných území Kongregácií pre evanjelizáciu národov. Táto požiadavka sa nachádzala v predlohách prípravy súčasného *Kódexu*, ale bola vynechaná z dôvodu príliš centralizovanej ekleziológie. Inštrukcia z roku 1997 znova uviedla aj túto požiadavku. Dokumenty synody však nepotrebujú schválenie Apoštolského stolca. Porov. B. A. Cusack, „The Diocesan Synod“, 621-622.

20. „Môže sa to zdať paradoxom, ale vodca, ktorý kladie otázky a rozhoduje pri konsenze má oveľa väčšiu moc pri organizovaní ako ten, kto sa iba uspokojí s podaním odpovedí na otázky.“ A. Greeley, „Sociology and Church Structure“, 28. V tejto súvislosti Banskobystrický diecézny biskup, Mons. R. Baláž napísal (7. 10. 2001): „Vždy som chcel poznať diecézu nie iba cez slávnosti [...] Preto budem vďačný

nody budú ľudia hovoriť otvorenejšie a slobodnejšie, lebo je im priznaná a garantovaná sloboda aj na iný názor či alternatívne riešenie. Užitočné môžu byť dokonca aj opačné či nesúhlasné názory, lebo napomáhajú vzniku ďalších otázok a hlbšieho skúmania. Nepochybne vždy sa má zachovať celistvosť viery, mravov, úcta voči pastierom a dôstojnosť osôb (kán. 212 § 3).

Pragmatickou nutnosťou pre biskupa v súčasnom synodálnom procese je konzultácia s odborníkmi a s ľuďmi, ktorí majú určitú ekleziálnu pozíciu v jeho diecéze. Kým skupina odborníkov mu posluží s komplexnejšími informáciami a navrhne varianty možných riešení, druhá skupina má byť konzultovaná preto, lebo sa bude podieľať na úspešnej implementácii rozhodnutí a záverov. Diecézna synoda si vyžaduje silného a kolegiálneho biskupa. Je naozaj veľkým rizikom pre biskupa zvoláť synodu. Iný názor znie: že je ešte väčším rizikom ju nezvolať.²¹ Vhodné je zopakovať slová sv. Cypriána a aplikovať ich na diecéznu synodu: „Nič bez biskupa, nič bez zboru presbyterov, nič bez súhlasu ľudu.“²²

2.3. Kňazi a veriaci

Hoci diecézny biskup je jediným zákonodarcom na synode (*unicus legislator*), túto úlohu spĺňa v duchu Druhého vatikánskeho koncilu. To znamená, že súčasťou procesu rozhodovania je dobrá diskusia a náležitá reflexia zo strany kňazov, rehoľníkov a laikov. Ide o kolegiálny proces. Biskup – hlava presbytéria, pozýva všetkých kňazov k aktívnej účasti na synodálnom procese. Oni sú po biskupovi najdôležitejšími osobami na synode. Synodálny proces ich učí spoluzodpovednosti a spolupodieľania sa na rozhodovaní biskupa. Od kňazov sa očakáva, že budú medzi prvými, ktorí pochopia nový synodálny proces a stanú sa jeho protagonistami vo farnostiach. Mali by byť presvedčení o význame a dôležitosti synody pre svoju vlastnú službu a pre svoj život.²³

Účastníci synody musia reprezentovať nielen samé presbytérium diecézy, ale celú miestnu cirkev, pretože synoda je záležitosťou nie jedného presbytéria, ale Božieho ľudu.²⁴ V minulosti, až na malé výnimky, laikom nebolo dovolené účastniť sa synody.²⁵ Posun v ekleziológii od zdôrazňovania podriadenosti laikov posvätnéj hierarchii k spolupráci a určitej spoluzodpovednosti v Cirkvi vytvoril priestor pre účasť laikov aj na synode (LG 30). Laici,

ktorí sú pozvaní na synodu, majú rovnaký hlas ako kňazi a rehoľníci. Niektorí klerici sa boja spolupráce s laikmi. Pre niektorých sú dokonca určitým ohrozením. Synoda však môže byť začiatkom vzájomnej dôvery. Laici môžu prispieť k obohateniu a podpore kňazskej služby vo farnostiach a cirkevných inštitúciách.

3. ŠTRUKTÚRA PRÍPRAVY NA SYNODU

3.1. Obsah prípravného obdobia

Ak má byť synoda úspešná a má podporiť diecézne a farské spoločenstvá, má sa svedomito pripraviť. Jej úspech závisí od mnohých okolností. Jednou z tých nevyhnutných je dobrá organizovanosť od samého začiatku, dalo by sa povedať vypracovanie a stanovenie metodológie, ktorá umožní efektívny priebeh synody.

V mnohých diecézách neboli synody dlhé desaťročia, kňazi a veriaci nemajú skúsenosť so synodou a čo to všetko obnáša.²⁶ Preto na samotnom začiatku je nevyhnutné štúdium, získavanie informácií a skúseností od iných. V niektorých diecézách samotnej prípravnej fáze predchádzalo predprípravné obdobie, počas ktorého sa naštudovali poznatky o synode, konali školenia animátorov, vytvorili základné podmienky a mechanizmy pre ďalšiu prácu.²⁷ Za týmto účelom prvým krokom je zriadenie prípravnej komisie a následne ďalších komisií a subkomisií.

3.2. Prípravná komisia

Prípravnú komisiu ustanovuje diecézny biskup a to hneď na samom začiatku. Ide o koncepčný orgán, ktorý pomáha biskupovi svojimi radami, skúsenosťami a odbornými vedomosťami. Členmi komisie sú biskupom vybraní klerici a laici.²⁸

Najprv diecézny biskup pošle vybraným kňazom a laikom pozývajúci list do prípravnej komisie, v ktorom stanoví dátum prvého stretnutia. Tým, ktorí prijali jeho pozvanie, odovzdá na stretnutí menovacie dekréty a pracovné texty.

Úlohy prípravnej komisie: a) zostavenie *synodálneho direktória*;²⁹ b) výber otázok na synodálne rokovanie;³⁰ c) navrhnutie synodálnych členov; d) zapojenie rôznych iniciatív v arcidiecéze; e) vypracovanie katechéz a smerníc pre kázne; f) príprava diecéznej konzultácie; g) iné organizačné úlohy.

za každý názor, postoj, o ktorom mi napíšete. [...] Chceme počúvať manželov i kňazov. Chceme počúvať všetkých ľudí dobrej vôle.“

21. Porov. P. W. Collins, „The Diocesan Synod – An Assembly of the People of God“, 406.

22. Cit. v *Atti del primo sinodo diocesano della Chiesa Spoletana-Nursina* (15. 8. 1999 - 8. 9. 2002), 320.

23. Porov. P. W. Collins, „The Diocesan Synod – An Assembly of the People of God“, 406-407.

24. Porov. S. S. Karambai, *Structures of Decision – Making in the Local Church*, 83.

25. Prvú zmienku na úrovni legislatívneho predpisu o účasti laikoch na synode má Šestnásty toledský koncil (693) v kán. 7. Doporučuje, aby sa „plebs“ diecézy zúčastnil, aby tak všetci poznali rozhodnutia provinčného koncilu. Porov. P. Amenta, *Partecipazione alla potestà legislativa del Vescovo*, 160. Zvlášť po Tridentskom koncile to bolo zhromaždenie výslovne klerikov aj keď medzi klerikov sa radili nielen tí, ktorí prijali posvätnú vysviacku, ale aj laici s tonzúrou. Pozri Gavantus, *Praxis Synodi dioeclesanae*, cap.1.: „Congregatio legitima, quam facit Episcopus cum clericis subditis in sua dioecesi“, cit. v P. Amenta, *Partecipazione alla potestà legislativa del Vescovo*, 160.

26. Tiež platí, že nič nie je nové pod slnkom, a tak v spolupráci s inými diecéznymi kúriami je možné získať materiály z posledných synod v niektorých diecézách. Tie sú veľmi nápomocné pre centrálnu a ďalšie komisie. Poskytujú množstvo návrhov, odporúčaní a skúseností, ktoré sa dajú využiť pre miestne okolnosti. Je vhodné mať dokumenty z viacerých diecéznych rozličných krajín a vzájomne ich porovnávať.

27. Napríklad predprípravná fáza na Rímsku synodu, ktorá sa začala 17. 5. 1986, pozostávala zo štúdia a spoznávania povahy Cirkvi; povahy diecéznej synody ako nástroja účinnej spoluzodpovednosti spoločenstva pokrstených; oboznamením sa so situáciou Rímskej diecézy. „Il sinodo un evento da capire e vivere insieme“, *I Quaderni del Sinodo* 1 (1987) 52.

28. *Kvalifikačné predpoklady* pre členov v prípravnej komisii sú: pastoračná rozvaha; profesionálna schopnosť; majú tam byť zástupcovia rôznych chariziem, úradov alebo odborníci v kánonickom práve či liturgii.

29. Zostavenie a zabezpečenie publikovania *synodálneho direktória*, podľa ktorého sa bude riadiť celá synoda, je najhlavnejšou úlohou prípravnej komisie.

30. Príprava dokumentov: *Lineamenta a Instrumentum laboris*.

Prípravná komisia spĺňa svoje úlohy prostredníctvom pravidelných zasadaní. Na prvých stretnutiach prípravná komisia má zostaviť smernice pre svoju činnosť, rokovací poriadok a úlohy, spôsob, akými sa budú riešiť pripomienky a návrhy. Keďže jednotlivým zasadaniam predsedá sám biskup alebo jeho delegát, je vhodné, ak spolu s ustanovením prípravnej komisie menuje biskup aj svojho delegáta pre prípad svojej neprítomnosti. Zasadania moderuje sekretár synody podľa vopred zostaveného programu v súlade s usmerneniami diecézneho biskupa. Spomedzi členov prípravnej komisie jeden je zapisovateľom.

3.3. Odborné komisie a subkomisie

Odborné komisie sú komisie pre štúdium a prípravu jednotlivých tém. Úzko spolupracujú s centrálnou prípravnou komisiou, ktorá koordinuje ich prácu. Spravidla na čele odborných komisií sú členovia prípravnej komisie. Ak je to potrebné, môžu sa vytvoriť tematické sekcie – *subkomisie* s užším zámerom. Výhodou ustanovenia odborných komisií je uľahčenie práce prípravnej komisie ako takej. Je vhodné mať viacero subkomisií či sekcií, ktoré si podelia tematické okruhy.³¹

Počet členov komisie či tematickej sekcie je rôzny. Tvorí ju predseda, sekretár a traja až piati ďalší členovia. Členovia sú z rôznych častí diecézy, rozličného veku a rôznych oblastí kňazskej činnosti (farári, kapláni, vyučujúci v seminári) a samozrejme aj laici skúsení v danej oblasti. Za predsedu komisie má byť určený ten, kto má určitý vzťah k predmetu, pre ktorý bola komisia ustanovená. To znamená, buď doteraz pracoval v danej oblasti alebo má na to kvalifikáciu alebo záujem o danú oblasť. Predsedovia jednotlivých komisií zvolávajú pracovné stretnutia. Z každého zasadania sa vypracuje krátka správa a odovzdá sa na sekretariáte.

3.4. Direktórium diecéznej synody

Diecézny biskup za pomoci prípravnej komisie zostaví hneď na začiatku synodálne direktórium – organizačný poriadok, ktorý vymedzí: a) zloženie synody, čiže presný počet synodálnych členov (*ex offio, volení, menovaní*); b) kritériá voľby synodálnych členov; c) rôzne úrady a úlohy v synode (predsedníctvo, moderátor, sekretár); d) rôzne komisie, ich zloženie, kreovanie a úlohy; e) procedurálne normy pre zasadnutia synody (týkajúce sa okrem iného diskusných príspevkov, hlasovania).

3.5. Synodálny sekretariát

Sekretariát je organizačným, výkonným a zabezpečovacím orgánom pre synodu, akoby centrálnou koordinačnou komisiou. Pripravuje a zabezpečuje náležitosti potrebné pre zvolanie a prácu prípravnej komisie a neskôr priebeh samotnej synody.³² Sekretariát podlieha priamo

diecéznemu biskupovi, ktorý riadi jeho činnosť a menuje jeho členov. Je riadený sekretárom synody, ktorým je jeden z členov prípravnej komisie.³³

Synodálny sekretariát – centrálna koordinačná komisia – má svoju kanceláriu na diecéznej kúrii, čím zároveň má ľahší prístup k diecéznemu biskupovi. V kancelárii sa uchováávajú všetky materiály, sem prichádza a odtiaľ je posielaná korešpondencia. Synodálny sekretariát úzko spolupracuje s tlačovou komisiou a liturgickou sekciou predovšetkým s ceremonárom synody.

3.6. Tlačová kancelária

Úlohou tlačovej kancelárie je podávať presné informácie o synode a všetkom, čo so synodou súvisí. Tlačová kancelária má styk s médiami rôzneho typu (noviny, rádio, rozhlas, internet), pripravuje programy v rozhlase a televízii. Jej členmi sú veriaci pracujúci v masmediálnej oblasti.³⁴

3.7. Liturgická sekcia

Má na starosti prípravu a priebeh všetkých liturgických slávení. Za liturgickú sekciu a jeho činnosť zodpovedá *ceremonár synody*, ktorému pomáhajú tak v príprave ako aj v aktuálnych sláveniach dvaja pridaní ceremonári – *liturgickí asistenti*.³⁵ Jej úlohou je vypracovať a podieľať sa na realizácii duchovného programu počas zasadania synody.

4. PRÍPRAVNÉ FÁZY SYNODY

Nejestvuje jednotný model pre diecéznu synodu. Štruktúra a mechanizmy synody sú ovplyvnené dobou, prostredím, kultúrou, sociologickým zázemím. Každá diecézna synoda má preto v sebe určitú flexibilitu rešpektujúcu znamenia doby. Kým mnohé veci sú premenlivé to, čo sa nemení a čo je najdôležitejšie, je Boží prísľub byť neustále so svojou Cirkvou skrze Ježišovho Ducha.³⁶ Potom, čo diecézny biskup zvolá synodu, nasleduje prípravné obdobie pozostávajúce v hlavných liniách z duchovnej a katechetickej prípravy a diecéznej konzultácie.³⁷

4.1. Duchovná príprava

Účinná príprava a samotný dobrý výsledok synody zahŕňajú v sebe patričnú animáciu veriacich, oživenie farských spoločenstiev. Na to je zameraná duchovná, katechetická a formačná príprava (*Inštrukcia* III.C.1). V

31. *Rímska synoda* mala nasledujúce komisie: Komisia: – pre pastoračné štruktúry; – pre evanjelizáciu a katechézu; – pre sviatosť a liturgiu; – pre pastoračných služobníkov (s tromi sekciami: pre kňazov a diakonov; pre rehoľníkov; pre laikov, ich asociácie a hnutia); – pre pastoračnú rozličných skupín a oblastí (so subkomisiami pre kultúru; rodinu; školu; prácu; zdravotníctvo; voľný čas); – pre solidárnosť a hmotné dobrá Cirkvi.

Banskobystrická diecéza má v prípravnej fáze deväť komisií – pre klérus; – pre katechézu; – pre diecéznu charitu; – pre pastoračnú (farnosť, dekanát, nemocnice, väznice); – pre pastoračnú rodín; – pre liturgiu; – pre ekonomiku; – pre hnutia; – pre prácu reholí v diecéze.

32. Kompetenciou sekretariátu je predovšetkým: plánovanie krokov nevyhnutných k príprave synody; tvorenie časového roz-

vrhu jednotlivých etáp synody; starostlivosť o písomnú dokumentáciu; technické zabezpečenie synody; ekonomické záležitosti synody; koordinácia prác jednotlivých členov prípravnej komisie; príprava programu na zasadania a ich moderovanie; rozposlanie a archivovanie materiálov. Porov. J. I. Johnson, „A Practical Approach to a Diocesan Synod“, 63.

33. Kvalifikačné predpoklady pre prácu v synodálnom sekretariáte: dobré organizačné schopnosti; schopnosť pre logistické záležitosti; určité vedomosti z kánonického práva; skúsenosť farského života; poznanie diecéznej kúrie. Porov. J. I. Johnson, „A Practical Approach to a Diocesan Synod“, 63.

34. Porov. Plenárny snem katolíckej cirkve v ČR, „Jednací rád Sekretariátu Plenárneho snemu“, čl. 2.C., www.snem.cirkev.cz.

35. Porov. J. I. Johnson, „A Practical Approach to a Diocesan Synod“, 64.

36. Porov. P. W. Collins, „The Diocesan Synod – An Assembly of the People of God“, 411.

37. Porov. Kongregácia pre biskupov, *Ecclesiae Imago*, 164; G. Ghirlanda, *Il diritto nella Chiesa misterio di comunione*, 559.

duchovnej príprave na synodu významné miesto má osobitná každodenná modlitba za synodu, v ktorej miestna Cirkev prosí o pomoc a vedenie Ducha Svätého. Diecézny biskup za pomoci liturgickej komisie vydá úradný text modlitby za synodu. Jednotlivé farnosti dostanú liturgické príručky so schémami liturgických slávení, modlitbových zhromaždení a tiež body pre homílie.³⁸

Všetkým chorým a trpiacim je adresované pozvanie, aby dobrovoľne obetovali svoje trápenia za úspech synody. Spoločenstvá modlitby a kontemplácie sú tiež požiadané o duchovnú podporu synody.

Vo farnostiach možno organizovať dni duchovnej obnovy na rozličné témy a iné duchovné aktivity.

4.2. Katecheticko-formačná príprava

Inštrukcia pre synody odporúča dobre zrozumiteľnú katechézu veriacich o tajomstve Cirkvi a o spoluúčasti na jej poslaní. Ako prameň pre túto katechézu sa konkrétne spomína náuka Učiteľského úradu Cirkvi a zvlášť Druhý vatikánsky koncil. Odporúčaným spôsobom sú tematické kázne (*Inštrukcia* III.C.1b). Okrem kázni a poučení na farskej úrovni je tu nechané široké pole pre katechézu mládeže a dospelých. Je veľmi žiadúce zapojiť do celého procesu tlač, rádio a televíziu. Členovia prípravnej komisie majú byť k dispozícii pre rôzne konferencie, okrúhle stoly, rozhovory a spolu s členmi odborných komisií majú viesť kurzy pre štúdium synodálnych tém.³⁹

4.3. Diecézna konzultácia

Nevyhnutnou súčasťou prípravnej fázy na synodu je diecézna konzultácia, ktorá poskytuje veriacim možnosť „vyjadriť svoje potreby, túžby a názory týkajúce sa tém, ktorými sa bude synoda zaoberať“ (*Inštrukcia* III.C.2a). Tým sú zároveň spolu účastní pri stanovení priorít, základných smerov a cieľov, ktorými by sa mala zaoberať synoda. Do diecéznej konzultácie majú byť zapojené farnosti, rehole, hnutia a rôzne cirkevné inštitúcie a organizácie (*Inštrukcia* III.C.2b). O konkrétnom spôsobe uskutočnenia diecéznej konzultácie rozhoduje diecézny biskup⁴⁰ a vydá k tomu vhodné smernice.⁴¹ Jedným z možných modelov diecéznej konzultácie je dvojfázová konzultácia.

Prvá fáza predpokladá stretnutie vo všetkých farnostiach a prípadne aj v iných spoločenstvách. Dialóg na úrovni farských a iných spoločenstiev poskytne prvú odozvu od ľudí. Počiatočné diskusie ľudí s rozličnými životnými cestami odrážajú osobnú skúsenosť a perspektívu. V tejto fáze začínajú vznikať aj prvé odporúčania. Syntéza prvej fázy vytvára pohľad na aktuálny stav diecézy a nahliadnutie do toho, čo sa od nej očakáva v budúcnosti.

Po spracovaní tejto fázy odbornými komisiami začne sa pripravovať návrh dokumentu na synodálnu rozpravu (*Instrumentum laboris*), ktorý je prediskutovaný počas druhého štádia diecéznej konzultácie.

Druhá fáza je na dekanátnej úrovni. Zúčastnia sa jej delegáti z každej farnosti. Problémy, starosti, obavy a

výzvy, ktoré sa ukázali v prvom štádiu diecéznej konzultácie, budú analyzované, verifikované a fixované v druhom štádiu na dekanátnej úrovni. Takto sa stanú záväznými pre synodu.

Kým prvá odpoveď z farnosti je viac osobná, druhé štádium poskytuje prostriedok pre vystúpenie z osobnej skúsenosti a niekedy priam subjektívneho či jednostranného pohľadu a prechod k uvažovaniu nad tým, čo ľudia povedali v iných farnostiach, v iných podmienkach a okolnostiach. Tým sa rozšíri uhol pohľadu a získa objektívnejšia perspektíva. Toto druhé štádium sa zameriava na diecézu ako na celok a na prípravu funkčných možných stratégií. Závery druhého štádia, ktoré sú druhým – potvrdeným ohlasom od ľudí, budú podkladom pre samotné synodálne zhromaždenie.

5. AKTUÁLNE SLÁVENIE SYNODY

Slávenie synody je jedným z najväčších momentov pastoračného života v diecéze (*EI* 166). V dostatočnom čase pred začiatkom synodálnych zasadnutí sú každému účastníkovi rozposlané synodálne materiály, aby si ich mohol preštudovať. Otvorenie diecéznej synody je úradným úkonom diecézneho biskupa. Má sa vykonať v katedrále za prítomnosti členov synody a ostatných veriacich. Vlastne všetky liturgické slávnosti majú byť sprístupnené všetkým veriacim a nielen členom synody (*Inštrukcia* IV.2). Na aktuálne slávenie synody sú použité texty a všetky predpisy z úradných liturgických kníh.⁴² Liturgie sa majú zúčastniť všetci kňazi z farností, okrem tých, ktorých ospravedlnil ordinár.

Všetci členovia synody osobne zložia vyznanie viery podľa formuly schválenej Apoštolským stolcom pred diecéznym biskupom alebo jeho delegátom, diecézny biskup ako predseda synody zloží vyznanie viery pred synodou (kán. 833.1').

Potom nasledujú plenárne zasadania a zasadania komisií. Celá práca aktuálnej synody je usmernená normami synodálneho direktória, ktoré obsahujú aj rokovací poriadok na synode. Prípadné kontroverzie alebo nejasné otázky, ktoré sa vyskytnú na synode, sú rozriešené špeciálnou komisiou.

Počas celého slávania synody je dôležité udržiavať úzky vzťah s rôznymi cirkevnými inštanciami a farnosťami, aby spoločenstvo veriacich bolo informované o synodálnych prácach.

Slávenie synody možno rozdeliť na tri obdobia.

5.1. Prvé obdobie

Prvé obdobie aktuálneho slávania synody tvorí séria diskusií o predložených témach, ktoré sú uvedené formou prehľadu v krátkej správe (*Inštrukcia* IV.4). Po predstavení témy nasleduje synodálna debata. Každá skupina alebo organizmus diecézy predstavuje svoju vlastnú skúsenosť, úvahu, návrh. Po vypočutí si synodálnych príhovorov začnú pracovať komisie. Ich práca pozostáva z troch úloh: a) štúdium predstavených názorov a smerov; b) porovnávací analýza na rozlíšenie pozitívnych a negatívnych variantov a ich vyhodnotení; c) interpretácia zhromaždených údajov a návrhov, ktoré treba zohľadniť tak v synodálnych dokumentoch ako aj v pastoračnej praxi.

42. Majú byť zachované predpisy stanovené v *Ceremoniale Episcoporum*. Ceremoniár synody spolu so svojimi asistentmi pripraví brožúrku pre kňazov a celé liturgické slávenie.

38. Porov. Rímska synoda, „Il sinodo un evento da capire e vivere insieme“, *I Quaderni del Sinodo* 1 (1987) 55.

39. Porov. Rímska synoda, „Il sinodo un evento da capire e vivere insieme“, *I Quaderni del Sinodo* 1 (1987) 55.

40. *Inštrukcia* III.C.2b. Napríklad v diecéze Banská Bystrica diecézna konzultácia prebieha za pomoci farských synodálnych spoločenstiev; v Košickej arcidiecéze je tomu podobne s tým, že úlohu týchto spoločenstiev môžu spĺňať farské pastoračné rady.

41. *Inštrukcia* C 2.c; Košický arcibiskup vydal 7. 2. 2003 podrobné smernice pre diecéznu konzultáciu na úrovni farnosti.

5.2. Druhé obdobie

Druhé obdobie slávenia synody je venované štúdiu prác komisií a navrhnutým záverom s cieľom vypracovať záverečnú redakciu dokumentov a hlasovať o nich podľa normy práva.⁴³ Výsledkom je séria pastoračných odporúčaní synodálneho zhromaždenia diecéznemu biskupovi.

5.3. Tretie obdobie

Diecézny biskup posúdi prácu synody. Zostáva slobodný vo svojich rozhodnutiach. Na slávnostnom záverečnom zhromaždení promulguje dokumenty. Slávnosť pozostáva s pontifikálnej omše a predstavenia novej partikulárnej legislatívce. Slávnosť je ukončená spevom *Te Deum laudamus*. Je to chvíľa prijatia dokumentov zo strany všetkých dynamických komponentov cirkevného spoločenstva, ktoré tvoria biskupi, kňazi a diakoni, rehoľníci a rehoľnice, poradné orgány, pastoračné rady, skupiny a hnutia a iné organizmy v diecéze. Všetky pastoračné rozhodnutia synody vrátane partikulárnych zákonov prináležia tým, ktorí budú s nimi žiť. Je len samozrejmé, že práve títo všetci – kňazi, rehoľníci a laici – prostredníctvom svojich reprezentantov na synode majú podiel na ich tvorbe. Diecézny biskup je v celom procese garantom, že všetky urobené rozhodnutia partikulárnej cirkvi sú v súlade s univerzálnou Cirkvou a v službe Božiemu kráľovstvu.

ZÁVEREČNÉ POSTREHY

V súvislosti so synodou sa zvykne hovoriť o niekoľkých rizikách, ktoré by mohli negatívne ovplyvniť prístup k pastoračným návrhom synody.⁴⁴

Prvé riziko je v pomýlenom názore, že synoda to je *niečo magické*, čo v krátkom čase dokáže takmer automaticky zmeniť situáciu a rozriešiť problémy. V skutočnosti, aby sa dosiahlo ovocie synody, nestačí podpísanie dokumentov biskupom, ale je potrebná následná práca a úsilie každého jednotlivca – kňaza i laika, každej miestnej komunity.

Druhé riziko je ešte nebezpečnejšie než prvé. Je ním *pesimistický postoj*: „A čo sa zmení? Nič“ a teda všetko zostane ako predtým, iba práca navyše. Nič nie je bez námahy a bez ťažkostí a zvlášť keď ide o zmenu. Ale to nesmie byť prekážkou zdravého optimizmu, lebo okrem ľudského úsilia je tu aj účinkovanie Ducha Svätého ako primárneho činiteľa každej pozitívnej obnovy.

Tretie riziko je urobiť synodu výlučne alebo prevažne *klerikálnou záležitosťou*.⁴⁵ Synoda je zhromaždením členov Božieho ľudu na prediskutovanie a rozhodovanie o dôležitých záležitostiach. Laici práve tak ako klerici majú aktívne ohlasovať, posväcovať a venovať sa službe, pravda, každý jemu primeraným spôsobom.

Štvrtým rizikom je *legalisticky zameraný synodálny proces*. Synoda dneška obracia svoju pozornosť predovšetkým nie na zákony a smernice, ale na ľudí v diecéze, na mu-

žov a ženy rozličného veku a postavenia so svojou jedinečnou dôstojnosťou a spoločným povolaním byť Božím vyvoleným ľudom. Pretože konečným cieľom synody nie je vyprodukovať nové partikulárne právo alebo štruktúry, ale skôr ich prostredníctvom a pomocou podporiť nové zmýšľanie a dynamické prístupy v srdciach veriacich, aby ľud diecézy opravdivejšie bol jedným duchom a jedným telom Kristovým, užšie zjednotený v Duchu Svätom na oslavu Otca.⁴⁶

Synodálna cesta nie je jednoduchá a krátka, ale náročná a požadujúca dostatočnú trpezlivosť. Z tejto cesty nikto nesmie byť vylúčený. Ba naopak, každý je požiadaný, aby sa aktívne zapojil a ponúkol svoje schopnosti. Mnohokrát bude potrebné opustiť pripravené koncepty a skusované rozdiely a nastúpiť na cestu porozumenia, znášanlivosti a vzájomného pochopenia.

Túto trpezlivosť spolu s úspechom prajem Bystrickej i Košickej diecéze a tiež, aby ich výsledky inšpirovali alebo aspoň pomohli ďalším diecézám na Slovensku.

Bibliografia:

P. AMENTA: *Partecipazione alla potestà legislativa del vescovo*, Rim 1996. P. W. COLLINS: *The Diocesan Synod – An Assembly of the People of God*, *The Jurist* 33 (1973) 399-411. B. A. CUSACK: *The Diocesan Synod*, v: J. P. Beal – J. A. Coriden – T. J. Green, *New Commentary on the Code of Canon Law*, 621-622. P. DELOOZ: *Attempts of Participation*, *Pro Mundi Vita Bulletin* 84 (1981) 118-123. G. GHIRLANDA: *Il diritto nella Chiesa misterio di comunione*, Roma 1990. A. GREELEY: *Sociology and Church Structure*, *Concilium* 58 (1970) 25-30. L. CHIAPPETTA: *Il Codice di diritto canonico I*, Napoli 1988. J. I. JOHNSON: *A Practical Approach to a Diocesan Synod*, *The Jurist* 20 (1960) 63-68. S. S. KARAMBAI: *Structures of Decision – Making in the Local Church*, Bangalore (India), 1995. E. MIRAGOLI: *La legislazione sul sinodo diocesano: il Vaticano II nella chiesa particolare*, *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 4 (1991) 12. D. REGAN: *A Synod for Ireland? Reflections from a Distance*, *Doctrine and Life* 46 (1996) 97-103. N. P. TANNER: *Decrees of the Ecumenical Councils*, Washington D.C. 1990.

Autor:

ICDr. Juraj Kamas, PhD.

Lektorovali:

doc. ThDr. ICLic. Štefan Mordel, PhD.

prof. ICDr. ThDr. František Dluhoš, PhD.

43. Los Angelská diecézna synoda odporúčala pre túto druhú fázu dve otázky: *Čo by sa malo vykonať pre dobro Cirkvi? A Kto by to mal urobiť?*

44. Na prvé dva spomenuté riziká upozornila v samom začiatku svojej prípravy Rímska synoda. Porov. Rímska synoda, „Il sinodo un evento da capire e vivere insieme“, *I Quaderni del Sinodo* 1 (1987) 56.

45. Klerikálna nadriadenosť patrí dávnej minulosti, v ktorej klerici a rehoľníci pristupovali k laikom z pozície: „Áno, dcéra moja; dieťa moje a podobne.“ Nepripustila sa maturita, vyspelosť laikov. D. Regan, „A Synod for Ireland? Reflections from a Distance“, 102.

46. Šiesta synoda diecézy Peoria (Illinois), vyhlásenie „Persons in the Church“ (marec 1973), cit. v: P. W. Collins, „The Diocesan Synod – An Assembly of the People of God“, 404.

ÚVOD

Vaša Excelencia najdôstojnejší otec arcibiskup metropolita, Vaša Excelencia pomocný košický biskup, ctihodný klérus Košickej arcidiecézy. Na jednej strane sa cítim byť poctený, že môžem prehovoriť na tak významnom podujatí, akým toto zhromaždenie kňazov Košickej arcidiecézy na čele so svojim arcipastierom nesporne je. Na strane druhej na mňa dolieha ťarcha zodpovednosti za to, čo vám poviem. Hoci som v takomto paradoxnom rozpolžení, dovoľte mi, aby som sa poďakoval za pozvanie, aby som mohol medzi vás prísť a prihovoriť sa k vám.¹

Budem hovoriť na tému svätosti kňazského života, lebo táto téma mi bola zverená. Iste, pre nás kňazov je to téma neustále aktuálna. Mal som ju na zreteli ako bohoslovec i ako kňaz. V roku 1996 som sa stal z poverenia spišského biskupa postulátorom v kauze

blahorečenia Božieho sluhu biskupa Jána Vojtaššáka. Odrazu som sa dostal do situácie, že o téme svätosti už nemám len meditovať a vyvodzovať z toho konzekvencie pre svoj život, ale je mojou povinnosťou svätosť u Božieho sluhu dokázať. Nemusím zdôrazňovať, že to podnietilo môj nový záujem o tému svätosti, ale ma prinútilo aj mnoho študovať a premýšľať. Verím, že niektoré moje poznatky,

KŇAZSKÁ SVÄTOSŤ

Prednáška kňazom Košickej arcidiecézy 2. 9. 2000 v Geči pri Košiciach

ktoré dnes vyslovím, budú obohatením aj vášho pohľadu na tému svätosti. Dokazovanie svätosti je nielen vysokou teologickou, ale aj hlboko praktickou záležitosťou. Tu sa stretáva teológia so životom, učenie s praxou. Na jednej strane sa musí vedieť, čo treba dokazovať, a preto sa musí poznať učenie Cirkvi o svätosti. No zároveň na strane druhej sa musí poznať život, či naozaj bol svätým životom, lebo samotné učenie Cirkvi o svätosti nerobí ešte samo osebe človeka svätým. Chcem tu mimoriadne podčiarknuť praktický aspekt svätosti, v ktorom chcem zotrvať aj v prednáške.

Po tomto úvode môžeme pristúpiť k jadrú prednášky. Najprv sa chcem pokúsiť o definíciu svätosti, lebo ak sa máme o svätosť usilovať, musíme vedieť, čo to je. Potom vyslovím niektoré vlastné postoje, ktoré by mali napomôcť tomu, aby sme vo svätosti aj žili.

1. POKUS O DEFINÍCIU SVÄTOSTI

Nech sa nám to zdá akokoľvek nepochopiteľné, ale musím konštatovať hneď na začiatku, že my svätosť nedokážeme definovať. Nevieme, čo svätosť vlastne je sama osebe. Vieme len to, že je výlučnou vlastnosťou Boha. Nevieme však definovať v čom táto svätosť ako Božia vlastnosť spočíva. Iba Boh je svätým! „*Vere Sanctus es*“, hovorí kňaz na začiatku druhej eucharistickej modlitby, ktorá sa považuje za najstaršiu. Iba Boh je svätým! Iba Boh je naozaj svätým! Človek môže byť svätým iba natoľko, nakoľko žije s Bohom alebo nakoľko Boh prebýva v jeho živote. V tomto zmysle treba chápať aj biblickú výzvu: „Budte svätými, lebo Boh, váš Pán, je svätý!“

Ak teda logicky z toho vychádzame, o svätosť sa usilujeme vtedy, ak sa usilujeme žiť s Bohom, ak pestujeme určitú formu, spôsob života, ktorým sa chceme udržať v Božej prítomnosti, resp. ktorým Boha chceme udržať vo svojom vnútri. Lebo ako hovorí apoštol Pavol, „ani oko nevidelo a ucho nepočulo, čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú“.

Nie je teda toho veľa, čo o podstate svätosti vieme. Ale prakticky vieme o svätosti pomerne dosť na to, aby sme vedeli, ako sa máme usilovať žiť. Náš život musí byť životom s Bohom a podľa Boha. V opačnom prípade nemôže byť ani reč o našej svätosti.

Jediná Božia svätosť má však mnohé „tváre a podoby“. A túto „tvár“ Božej svätosti nachádzame v jednotlivých svätých ľuďoch. Veď ináč by vyhlasovanie za blahoslavených a svätých nemalo zmysel. Ináč sa svätosť prejavila vo sv. Benediktovi, ináč vo svätom Cyrilovi a Metodovi, ináč vo svätých košických mučeníkoch, ináč v blahoslavenom pápežovi Jánovi XXIII. a medzi riadkami možno túto tvár svätosti vidieť aj vo výroku Jána Pavla II. o biskupovi Vojtaššákovi a biskupovi Gojdičovi, keď v roku 1995 povedal o nich, že „sú to úctyhodné postavy“, ktoré veľa trpeli pre svoju vieru a zaslúžia si, aby sa konali procesy ich blahorečenia. Ale najväčším obrazom svätosti je pre nás samotný Boží Syn Ježiš Kristus, lebo on je pravý Boh i pravý človek. On je svätosť sama, ale zároveň je aj obrazom tejto svätosti a to najvernejším obrazom. Preto Ježiš Kristus je pre nás nevyčerpatelným prameňom i obrazom svätosti.

1. Pozvanie mi tlmočil najprv dekan z Humenného, Mons. ThLic. Bartolomej Urbanec niekedy začiatkom augusta tohto roku. Neskôr v mene košického arcibiskupa pozvanie potvrdil košický pomocný biskup Mons. Bernard Bober.

Krátko sa ešte vrátim k téme vyhlasovania za blahoslavených a za svätých. Nechcem ísť ďaleko do histórie, a tak sa zastavím len pri diele, ktoré napísal a vydal v roku 1743 cirkevný právnik Prosper Lambertini, neskorší pápež Benedikt XIV. a je známe pod názvom *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione*. Toto dielo sa stalo klasickým a ovplyvnilo kanonizačné procesy až do našich čias. V tomto diele sa pozná, povedané zjednodušene, dvojaký typ svätosti: mučeníctvo a čnostný život v heroickom stupni. Ale aj mučeníctvo môže mať mnohoraké podoby² a to isté možno povedať aj o heroickom čnostnom živote. Čo je však podstatné, a práve to chcem zdôrazniť, že jak pri mučeníctve, tak pri heroickej čnosti sa nepriamo dokazuje Božia prítomnosť, Boží prst, v živote konkrétneho človeka. Priamo sa dokazuje napríklad mučeníctvo, ale nepriamo prítomnosť Boha, lebo mučeníctvo je len vtedy opravdivým mučeníctvom, ak bolo mučeníkom prijaté z lásky k Bohu. Nemožno hovoriť o mučeníkovi, ak by človek zomrel pre svoju vlastnú slávu, alebo pre svoju nerozumnosť alebo pre nejaké iné ľudské dôvody. Preto aj procesy blahorečenia a svätorečenia nám jasným spôsobom potvrdzujú, že svätosť to je prítomnosť Boha v našom živote a že tejto Božej prítomnosti my dávame tvár a podobu na oslavu Boha a nášho Pána. Ľudská svätosť je obrazom a odrazom Božej svätosti.

V závere tejto prvej časti sa k vám obraciam s výzvou, ktorá je vlastne len logickou konzekvenciou toho, čo tu bolo povedané doposiaľ. A táto výzva znie: Bratia, budme svätými! Usilujme sa o svätosť! Je to imperatív vyplývajúci z nášho kňazského povolania. Ak je svätosť životom s Bohom, ako môže byť život Božieho sluhu a vysluhovateľa Božích tajomstiev životom bez Boha? Je to zároveň biblický imperatív: Budme svätí, lebo Pán náš Boh je svätý!

2. NIEKTORE AKTUÁLNE POHLADY NA SVÄTOSŤ

V druhej časti mojej prednášky mi dovoľte, aby som vyslovil niektoré postuláty, ktoré súvisia s kňazskou svätosťou. Uvádzam ich preto, aby sa stali predmetom našich úvah a diskusií. Takto sa môžu stať motorom, ktorý nás v tej praktickej oblasti viac posunie k svätému životu. Mój pohľad bude prevažne právnický, ale uvidíte sami, že nebude nezdravým legalizmom, ale užitočným praktickým pohľadom.

2.1. Vernosť princípu legality a zodpovednosť v pastoračnej službe

Kódex kánonického práva z roku 1983 v kán. 276, keď hovorí o povinnostiach a právach klerikov (knihá druhá, prvá časť, tretí titul, tretia hlava), zdôrazňuje povinnosť klerikov usilovať sa o svätosť života. Netreba zdôrazňovať, že túto povinnosť majú všetci kresťania, ale klerici prijatím sviatostnej ordinácie majú o dôvod viac. Druhý paragraf toho istého kánona hovorí o prostriedkoch, ktorými sa máme usilovať túto svätosť dosiahnuť: verne plniť povinnosti vyplývajúce z našej pastoračnej služby (bod 1), prijímať pokrm Božieho slova i Eucharistie a to každodenne (bod 2), modliť sa breviár (bod 3), zúčastňovať sa duchovných cvičení a obnov (bod 4), meditovať, často pristupovať k sviatosti zmierenia a mať v osobitnej úcte Božiu Matku (bod 5). Žiada sa mi však zdôrazniť vernosť to-muto cirkevnému zákonu. Kto mu bude verný, kto ho bude verne zachovávať, ten iste bude viesť, svojím spôsobom, svätý život.

Dovoľte mi zároveň, aby som zdôraznil, že máme byť verní voči zákonom Cirkvi vôbec (vernosť princípu legality). Viem, že cirkevný zákon je iba ľudský a teda nie dokonalým dielom. Ale ak už Cirkev pristúpila k tomu, aby sa jej činnosť a usporiadanie riadila, okrem iného, aj cirkevnými zákonmi, máme byť týmto zákonom v maximálnej miere verní. Cirkevný historik docent Ivan Chalupecký sa o pôsobení a práci biskupa Jána Vojtaššáka vyjadril raz predo mnou v tom zmysle, že otec biskup Vojtaššák diecézu mal usporiadanú z hľadiska cirkevného práva priam dokonale. A ja dodávam, že dnes konáme proces jeho blahorečenia. Nemyslím si, že len preto, ale aj preto. Lebo v cirkevných zákonoch je skrytá veľká a starobylá múdrosť Cirkvi pri správe Božieho ľudu a plnenie našich pastoračných povinností stojí na prvom mieste v kán. 276 § 2 ako prostriedok na dosiahnutie svätosti.

Postulát vernosti princípu legality sa mi ukazuje ako veľmi dôležitý práve v časoch, v ktorých žijeme, keď sme opustili štátny systém totality, kde sme museli predovšetkým brániť svoje práva pred tlakom zvonka a mali sme obmedzené možnosti. Dnes žijeme v časoch relatívnej slobody, kedy je Cirkev posunutá do polohy tvoriť, viesť a kedy už tlak zvonka nás nezjednocuje a na Cirkev sa valia mnohé snahy, ktoré pôsobia excentricky a nenapomáhajú jednote Cirkvi.

2.2. Spiritualita diecézneho kléru

Ako ďalšia požiadavka kňazskej svätosti dnešných čias sa mi javí skutočnosť, že treba podčiarknuť potrebu zvýrazniť spiritualitu diecézneho kléru. Prosím, aby som v tomto

2. Nieкто môže byť sťatý mečom, iný ukrižovaný, iný pohodený divej zveri, atď. Vždy však musí ísť o fyzickú likvidáciu človeka z nenávisťi voči Bohu.

smere nebol nesprávne pochopený. Existuje spiritualita mariánska, eucharistická, liturgická, biblická, spiritualita hnutí, spiritualita reholí, atď. Každý druh spirituality, ktorý v našej Cirkvi existuje a je jej na úžitok, treba mať vo veľkej úcte a vážnosti. Potrebujem však zdôrazniť spiritualitu diecézneho kňazstva preto, lebo sa mi ukazuje v dnešnej dobe ako málo výrazná.³ Pod pojmom diecézna spiritualita chápem každý typ spirituality, ktorý napomáha jednote diecézneho presbytéria, čiže medzi členmi tohto presbytéria navzájom a taktiež aj jednote diecézneho presbytéria s diecéznym biskupom.⁴ V takomto chápaní narastá význam a dôležitosť diecézneho biskupa pre spiritualitu diecézneho kléru do mimoriadnej výšky.

Ako každý typ, aj spiritualita diecézneho kléru, ak chce existovať a prinášať pre Cirkev úžitok, má rozvíjať a udržiavať svoje zdravé tradície. Nemalo by sa zabúdať na významné osobnosti, ktoré pestovali tento typ duchovnosti a všimaj si ich prácu a vedenie duchovného života (napr. v Košickej arcidiecéze vdp. Hlaváč, v Spišskej biskup Vojtaššák).⁵ Na druhej strane spiritualita diecézneho kléru sa neustále vytvára okolo diecézneho biskupa. Na ňom táto spiritualita priam stojí, alebo padá. Je to niečo, čo je neustále živé, dynamické, neustále tvoriace sa a stále aktuálne. Veľa tiež závisí od dekanov a od špirituálov dekanátu, ktorí majú na starosti duchovný život kňazov dekanátu.

Ohľadom spirituality diecézneho kléru sa nedá na tomto mieste povedať všetko a myslím si, že nie som to ani schopný povedať. Chcem však zdôrazniť, že viera a duchovný život nás kňazov sa musí dostať do pozornosti Cirkvi na Slovensku, musí sa stať jej prioritou. V opačnom prípade sa veľa riskuje.

2.3. Vďaka a povzbudenie v duchovnom živote

Nakoniec sa niekoľkými slovami chcem dotknúť a poukázať na obyčajný ľudský prístup k sebe navzájom. Všetci sme len ľudia. Vždy veľa závisí od toho, či svoju pastoračnú prácu konáme s povznesenou myslou, alebo v skleslej a mizernej nálade. Veľmi dobre vieme, čo zmôže dobré slovo, povzbudzujúce slovo, čo zmôže prejavovaný záujem predstaveného o našu prácu. Ako vie povzbudiť vo chvíľach ťažkej driny v Pánovej vinici to jednoduché a ľudské ďakujem. Zvlášť to dobre padne od biskupa, od dekana, jednoducho od nadriadeného. To nie je iba akási odmena, veď tú očakávame až v nebi, ale je to tiež prejav uznania, že svoju prácu robíme dobre a kto iný je kompetentný na to, aby nám povedal, či svoju pastoračnú prácu robíme dobre? Nestačí len to, že nám nikto nepovie, že to konáme zle! Ak ju máme konať ochotne a s nadšením, potrebujeme to počuť na vlastné uši, lebo toto nás vie povzbudiť a motivovať k ďalšej obetavej práci. Povzbudzujeme teda svojich bratov, aby neklesali na duchu, ale aby ochotne a s nadšením pracovali pre Božie kráľovstvo.

ZÁVER

Táto prednáška bola naozaj len úločkami z celkovej zložitej a komplexnej problematiky duchovného života kňazov. Ďakujem vám všetkým za pozornosť a želim kléru Košickej arcidiecézy, aby svätosť bola uprostred vás jasne viditeľnou a aby ste rástli v jednote medzi sebou navzájom i v jednote so svojim otcom arcibiskupom, ktorý je medzi vami nástupcom apoštolov a viditeľným znakom vašej jednoty.

Autor:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Lektorovali:

ThDr. Alojz Frankovský, PhD.

ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

3. V niektorých dôležitých príručkách spirituality sa vôbec nenachádza. Porov. T. GOFFI, *La spiritualità contemporanea (storia della spiritualità, XX secolo)*, Bologna 1987.

4. Niektorí by mohli namietajú, že spiritualita diecézneho kléru nejestvuje. V súčasnej dobe však existuje dostatok autorov, ktorí hovoria, že jestvuje a opierajú sa aj o koncilové a iné úradné dokumenty Cirkvi (napr. *Presbyterorum ordinis* 8, CONGREGATIONE PER IL CLERO, *Direttorio per il ministero e la vita dei presbiteri*, Città del Vaticano 1994, s. 87, G. GILSON, *Il prete diocesano*, Bologna 1990, CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, COMMISSIONE PER IL CLERO, *La spiritualità del prete diocesano, atti dei seminari e convegni 1979-1989*, a cura di Fanco Brovelli e Tullio Citrini, Milano 1990.

5. Som presvedčený, že diecézy Slovenska majú dostatok vynikajúcich osobností, ktoré si zaslužia našu pozornosť aj z toho hľadiska, aký viedli duchovný život. Len v Spišskej diecéze, ktorú poznám najlepšie, by som mohol uviesť: Skyčák, Hanus, Klubert, mladý špirituál Ján Čarnogurský, ktorý zomrel v mladom veku ako 36-ročný ešte pred druhou svetovou vojnou, Mám pocit, že rehole a hnutia si okamžite všimajú duchovnosť a štýl života svojich veľkých osobností, ale diecézy na nich akosi zabúdajú veľmi skoro.

NOVÝ INŠTITÚT KÁNONICKÉHO PRÁVA V BENÁTKACH

Dekrétom kardinála Zenona Grocholewského, prefekta Kongregácie pre katolícku výchovu zo dňa 9. 10. 2003, prot. č. 701/2003 bol založený Inštitút kánonického práva sv. Pia X. v Benátkach. Ako sa uvádza v dekréte, Kongregácia dekrétom vyhovelá žiadosti veľkého kancelára Univerzity sv. Kríža v Ríme, ktorým je prelát Personálnej prelatury *Opus Dei* potom, ako konštatovala vhodnosť žiadosti a splnenie podmienok predpísaných apoštolskou konštitúciou *Sapientia christiana*. Ide o Inštitút kánonického práva pričlenený k Fakulte kánonického práva Univerzity sv. Kríža v Ríme. Ustanovenie Inštitútu sv. Pia X. je na dobu piatich rokov *ad experimentum*.

V Benátkach už predtým existoval Inštitút kánonického práva. Vznikol v roku 1902 z iniciatívy vtedajšieho benátskeho patriarchu kardinála Jozefa Sarta. O tri roky neskôr Jozef Sarto už ako pápež Pius X. Motu proprio *Summo sane afficimus gaudio* zo 16. 11. 1905 povýšil spomínaný Inštitút kánonického práva na Fakultu. V roku 1932 však Fakulta kánonického práva v Benátkach zanikla, lebo prestala spĺňať podmienky konštitúcie *Deus scientiarum Dominus* zo 14.3.1931, ktorá sa vzťahovala na katolícke univerzity a cirkevné univerzity a fakulty.

V školskom roku 2003/2004 Inštitút kánonického práva opäť začína tentoraz z iniciatívy nového benátskeho patriarchu kardinála Angela Scolu, ktorý prišiel do Benátok z úradu pomocného biskupa Rímskej diecézy a rektora Pápežskej lateránskej univerzity v Ríme. Pomocnú ruku tejto iniciatíve podala Personálna prelatura *Opus Dei* a jej prelát.

Inštitút kánonického práva v Benátkach poskytuje prednášky vstupného cyklu, ktorý trvá dva roky a prednášky cyklu pre dosiahnutie licenciátu z kánonického práva, ktorý trvá tri roky. Vo vstupnom cykle, ktorý je určený pre tých, ktorí neabsolvovali základné vysokoškolské filozoficko-teologické vzdelanie predpísané pre teologické fakulty, sa prednáša antropologická dogmatika, sakramentálna dogmatika, všeobecná morálka, špeciálna morálka, cirkevné dejiny, etická filozofia, liturgika, kánonické právo, základné poznatky Druhého vatikánskeho koncilu a latinčina. V cykle pre licenciát v roku 2003/2004 sú prednášky z rímskeho práva, histórie prameňov a kánonickej vedy, základov kánonického práva, všeobecných noriem, *De populo Dei* – I. časť, *De populo Dei* – II. časť, z administratívneho práva a latinčiny.

Zaujímavý je systém vyučovania. Prednášky vstupného cyklu v prvom semestri prebiehali v pondelok a v stredu večer od 17,00 do 20,10 a potom v sobotu od 8,30 do 12,30. V druhom semestri prebiehajú prednášky večer od 17,00 do 20,10 v stredu a v piatok a v sobotu od 8,30 do 12,30. Netreba príliš rozmýšľať, aby sa prišlo na to, že prednášky sú určené pre kňazov a laikov a vyučuje sa mimo pracovnej doby a iba trikrát v týždni. Cyklus pre licenciát začínal prednášky v utorok popoludní od 14,45 do 18,30, potom v stredu a vo štvrtok od 10,00 do 12,30 a od 14,45 do 17,45, pritom pondelok, utorok (dopoludnia), piatok, sobota a nedeľa boli voľné dni. V druhom semestri prednášky začínajú v utorok od 10,00 hodiny a ostatné ostali tak, ako to bolo v prvom semestri. To znamená, že študenti majú pondelok, piatok, sobota a nedeľa voľné dni, resp. dni, kedy sa neprednáša. Takýto systém vzdelávania je nielen zaujímavý, ale v maximálnej miere vychádza študentom v ústrety (napríklad mnohí kňazi môžu kánonické právo študovať bez toho, aby museli opustiť úrad farára, resp. správcu vo farnosti. Sú vytvorené aj možnosti pre laikov, aby mohli študovať kánonické právo popri zamestnaní (zvlášť sa to ukazuje vo vstupnom cykle prednášok).

Mgr. Dušan Pardel
(autor je študentom tohto Inštitútu)

GAIUS, UČEBNICE PRÁVA VE ČTYŘECH KNIHÁCH, BRNO 1999

Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brne vydala v roku 1999 učebnicu, ktorú napísal rímsky právnik Gaius v klasickej dobe rímskeho práva. Text je uvedený v latinčine a v českom preklade prof. JUDr. Jaromíra Kincla, DrSc. Rímske právo sa stále vyučuje na právnických fakultách i na fakultách kánonického práva. Preto kto chce študovať právo, nezaobíde sa bez základných poznatkov z rímskeho práva a základnej znalosti z latinčiny, v ktorej bolo rímske právo napísané. Aj keď rímske právo už nie je platným právom, predsa predstavuje pútavý fenomén v dejinách ľudstva. „Dosahuje svoj rozmach práve vtedy, keď sa zdá, že musí nastať úpadok“, uvádza prof. Kincl v úvode knihy a ako príklady uvádza čas, keď sa rúca republikánsky systém v Rímskej ríši, klasicke rímske právo prežíva svoj rozkvet; podobne je to aj so zbierkami cisára Justiniána a k renesancii štúdia rímskeho práva dochádza na stredovekých univerzitách a rímske právo sa stáva základom právnych poriadkov moderných štátov. Gaiova učebnica práva je cenným príspevkom k poznaniu rímskeho klasickeho práva, preto ju záujemcom možno vrelo odporučiť.

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

NOVÝ SEKRETÁR NAJvyššieho TRIBUNÁLU APOŠTOLSKEJ SIGNATÚRY

Mons.
Velasio De Paolis

Hneď po Vianociach tohto roku Svätý Otec Ján Pavol II. prijal abdikáciu sekretára Apoštolskej signatúry arcibiskupa F. Salernu z dôvodu dovŕšenia veku 75 rokov a za nového sekretára Signatúry vymenoval 69-ročného profesora rímskej Gregoriány Velasia De Paolisa, známeho cirkevného právnika. Obaja sekretári, odchádzajúci i novovymenovaný, sú Taliani.

Velasio De Paolis sa narodil 19. 9. 1935 v dedinke Sonnino ležiacej asi 120 km južne od Ríma (okres Latina). Už v detstve vstúpil do Kongregácie misionárov sv. Karola (Skalabriniáni), kde 4. 10. 1958 vykonal večné sľuby. Na kňaza bol vysvätený 18. 3. 1961.

Má doktorát z kánonického práva dosiahnutý na Fakulte kánonického práva Gregorovej univerzity v Ríme, licenciát z teológie (z TF Univerzity sv. Tomáša – Angelicum), diplom jurisprudence (z Univerzity La Sapienza) a dva roky študoval aj morálnu teológiu na Alfonziáne v Ríme.

V rokoch 1965-1970 vyučoval morálku a kánonické právo v kňazskom seminári otcov skalabriniánov, v rokoch 1970-74 bol vikárom provinciála a neskôr členom generálnej rady Kongregácie skalabriniánov. Už od roku 1971 začal vyučovať na Fakulte kánonického práva Pápežskej Gregorovej univerzity v Ríme a v roku 1983 sa stal riadnym profesorom tejto fakulty. Neskôr však prešiel na Fakultu kánonického práva Urbanovej univerzity a od roku 1998 bol dekanom Fakulty kánonického práva na Urbaniáne.

Je redaktorom právnického časopisu *Periodica de re canonica*, členom Talianskej spoločnosti kánonického práva, Talianskeho združenia učiteľov kánonického práva a členom Medzinárodnej asociácie pre napomáhanie kánonickej vedy.

Je poradcom viacerých dikastérií Rímskej kúrie: Kongregácie pre náuku viery, Kongregácie pre klérus, Kongregácie pre evanjelizáciu národov, Kongregácie pre Inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života a Pápežskej rady pre výklad zákonodarných textov.

ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

SYMPÓZIUM KÁNONICKÉHO PRÁVA V SPIŠSKEJ KAPITULE

V dňoch od 6. do 10. septembra 2004 sa uskutoční medzinárodné sympóziu kánonického práva v Spišskej Kapitule. Aj tentoraz sympóziu poriada Slovenská spoločnosť kánonického práva v spolupráci s Kňazským seminárom biskupa Jána Vojtaššáka v Spišskej Kapitule - Spišskom Podhradí.

Ako prednášatelia boli pozvané významné osobnosti z oblasti práva z Vatikánu a vôbec zahraničia (Taliansko, Poľsko, Litva, Česká republika, Maďarsko a iné), ako aj domáci odborníci kánonického a civilného práva. Niektorí už svoju účasť potvrdili, odpovede iných sa očakávajú v najbližších dňoch.

Prihlásiť sa možno poštou na adrese Slovenská spoločnosť kánonického práva, Spišská Kapitula 14, 053 04 Spišské Podhradie alebo e-mailom: tribunal@stonline.sk.

ICLic. Jozef Skupin

MEDZINÁRODNÝ KONGRES KÁNONICKÉHO PRÁVA V BEJRÚTE

Medzinárodná spoločnosť pre napomáhanie štúdia kánonického práva (*Consociatio Internationalis Iuris Canonici Promovendo*) v spolupráci s Fakultou kánonického práva Univerzity „La Sagesse“ v Bejrúte v Libanone poriada v dňoch od 20. do 25. septembra 2004 medzinárodné sympóziu na tému „Kánonický právny systém a medzirituálne vzťahy“. Prvý deň bude venovaný téme „príslušnosti k Cirkvi sui iuris a interrituálnosti“, druhý deň bude venovaný „štruktúram moci riadenia“ a „systémom kreácie právnych noriem“, tretí deň bude venovaný problematike „manželstva a rodiny“, štvrtý deň odznejú prednášky z majetkového práva a procesného práva. Podujatie tohto druhu poriada *Consociatio* každý druhý rok.

V roku 2002 sa podobný kongres konal v Budapešti pod záštitou súčasného kardinála Pétra Erdő, ktorý je aktívnym členom spoločnosti. Ide o významné podujatie, pretože tam odznejú nielen fundované prednášky z oblasti práva, ale je to stretnutie právnikov z celého sveta. V súčasnosti prezidentom *Consociatio Internationalis Iuris Canonici Promovendo* je Talian Cesare Mirabelli.

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

PRÁVNICKÉ KOLOKVIUM V KOŠICIACH

V dňoch 6. - 7. marca 2004 v Centre spirituality Michala Lacka, ktoré vedú otcovia jezuiti, sa uskutočnilo právnické kolokvium na tému *Určujúce kritéria fenoménu sui iuris*. Kolokvium poriadalo Centrum spirituality ako výskumné pracovisko Teologickej fakulty Trnavskej univerzity v spolupráci v Orientálnom inštitúte v Ríme a Inštitútom kánonického práva v Budapešti. Prednášky a diskusia bola v taliančine.

Prednášky a témy

V prvý deň kolokvia vystúpili s prednáškami títo prednášatelia: prof. P. Gefaell, pôvodom Španiel, ktorý predniesol príspevok na tému *Cirkev sui iuris: ekleziofánia alebo nie?*; po ňom vystúpil doktorand Orientálneho inštitútu, pôvodom z Indie, S. Kokkaravalayil s témou *Proces vzniku termínu sui iuris počas pokoncilovej kodifikácie* a napokon v prvom bloku prednášok vystúpil so svojim excelentným príspevkom prof. J. Abbas, Libanončan Maronitského partiarchátu vyrastajúci v Kanade, ktorý dnes vyučuje východné právo v Ríme, pod názvom *Rozdiely medzi cirkvami sui iuris v ich vzťahu k Apoštolskému stolcu*.

V druhom bloku prednášok vystúpili: prof. C. Vasil (dekan Fakulty východného kánonického práva Orientálneho Inštitútu v Ríme a docent kán. práva na TF TU v Bratislave) s prednáškou *Etnický rozmer zrodu a identifikácie cirkvi sui iuris*; prof. N. Loda z Ríma, ktorý prednášal na tému *Územné ohraničenie cirkvi sui iuris: dôvody a súčasné otázky*; prof. L. Okulik (profesor Inštitútu kánonického práva v Benátkach) s témou *Skutočné a zdanlivé cirkvi sui iuris*.

Popoludní v ten istý deň prednášali prof. L. Lorusso z Bari (Taliansko) na tému *Rehoľné inštitúty a cirkvi sui iuris, fenomén rehoľných domov rôznych obradov: systematizácia a súvisiaca problematika*; prof. E. Guthoff z Mnichova hovoril na tému *Katolicity a jej prežívanie zavedením východného obradu do diecézy: právne možnosti*

P. Gefaell (Roma)

L. Okulik (Venezia)

a obmedzenia; prof. P. Laterra zo Sicakúz zo Sicílie predniesol pútavú prednášku o *Možnosti spirituality podľa iného obradu*.

Na druhý deň (7. 3. 2004) podvečer prednášali ešte prof. P. Szabó z Budapešti na tému *Disciplinárna autonómia ako jeden zo znakov fenoménu cirkvi sui iuris; jej rozsah a funkcia* a M. Kuchera z USA na tému *Metropolitná cirkev v Pitsburgu a jej vzťah k eparchii v Mukačeve*.

Postrehy

Išlo naozaj o vydarené podujatie. Jeho dušou bol páter Cyril Vasiľ, SJ, avšak zdá sa, že otcom tejto myšlienky bol Péter Szabó z Budapešti, lebo prvé takéto vedecké a diskusné stretnutie cirkevných právnikov sa konalo už vlani v Budapešti. Účastníkov nebolo veľa, ale atmosféra bola priama a priateľská.

Sympatické bolo, že diskutéri sa navzájom vôbec „nešetrili“, ale každý si musel vyargumentovať svoje postoje a názory. Avšak bolo badať, že medzi diskutérmi vládne priateľské ovzdušie a že „zápolenie“ bolo naozaj iba vedecké, nie osobné.

Kolokvium poukázalo, že za termínom „Ecclesia sui iuris“ sa ešte skrýva veľa nevyprofilovaných problémov a otázok. Zároveň však bolo znakom, že existuje opravdivé úsilie hľadať a navrhovať princípy a riešenia. Kolokvium bolo krátkou prezentáciou osobného vedeckého bádania jednotlivých prednášateľov, ale aj ich zmyšľania a vedeckej erudície. Jednoducho, bolo to príjemné a sympatické podujatie, kde duch človeka mohol pookriať, nabráť nové pohľady, nové poznatky. Každý, kto vedecky pracuje v oblasti kánonického práva, sa na tomto kolokviu cítil ako „ryba vo vode“. V tomto zmysle kolokvium treba chápať aj ako výzvu! Poučná bola aj disciplinovanosť. Moderátor každému prednášajúcemu „nemilosrdne“ pripomínal čas. Profesor-neprofesor, každý prednášajúci mal svoj vyhradený čas a moderátor ho ďalej nepustil. To nútilo vyjadrovať sa vecne, jadrne, bez zbytočných úvah a rečí. Preto prednášky neunavovali poslucháčov, naopak, motivovali k ich počúvaniu.

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Zodpovedný redaktor: ICLic. Jozef Skupin. Redakčná rada: prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.; prof. ICDr. ThDr. František Dluhoš, PhD.; ICDr. Róbert Brtko, CSc.; ICDr. Miloš Pekarčík, doc. ThDr. ICLic. Štefan Mordel, PhD. Grafická úprava: Mgr. Marián Jabročí. Jazyková spolupráca: Mgr. Agnesa Buríková. Vydáva Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtášáka, Spišská Kapitula 12, 053 04 Spišské Podhradie pre Cirkevný súd Spišského biskupstva. Adresa redakcie: Cirkevný súd Spišského biskupstva, Spišská Kapitula 14, 053 04 Spišské Podhradie, tel.: 053/4541214, fax: 053/4699214, internet: <http://web.stonline.sk/tribunal>; e-mail: tribunal@stonline.sk. Cenzor: ThDr. Alojz Frankovský, PhD. Imprimatur: Mons. prof. ThDr. František Tondra, spišský diecézny biskup zo dňa 8. 11. 2002, prot. č. 227/2002. Registračné číslo: MK SR 2893/2000, ISSN 1336-1600, EAN 9771336160003 04. Tlač: Tlačiareň Kežmarok.